

Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier - ISV  
Campus Norrköping

---

# Vem lägger livspusslet?

**På jakt efter livspusslets innebörder i media  
2009-2011**

*Elias Aguirre*

Kandidatuppsats - 15 poäng från  
Samhälls- och kulturanalysprogrammet


ISRN: LiU-ISV/SKA-G--12/14--SE

---



**Linköpings universitet**

Linköpings universitet, Campus Norrköping, 601 74 Norrköping

		<b>Institution, Avdelning</b> Department, Division Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier Samhälls- och kulturanalys	<b>Datum</b> 2012-05-30
<b>Språk</b> Language  <input checked="" type="checkbox"/> Svenska/Swedish  <input type="checkbox"/> Engelska/English	<b>Rapporttyp</b> Report category  <input type="checkbox"/> AB-uppsats <input checked="" type="checkbox"/> C-uppsats <input type="checkbox"/> D-uppsats <input type="checkbox"/> Examensarbete <input type="checkbox"/> Licentiatavhandling <input type="checkbox"/> Övrig rapport	<b>ISRN</b> LIU-ISV/SKA-G-12/14—SE  <b>Författare</b> Elias Aguirre  <b>Handledare</b> Eva Bolander	
<b>URL för elektronisk version</b> <a href="http://www.ep.liu.se">http://www.ep.liu.se</a>			
<b>Titel</b> Vem lägger livspusslet? På jakt efter livspusslets innebörder i media 2009-2011  <b>Title</b> Who solves the jigsaw puzzle of everyday life? Representations of the concept of Livspusslet in printed media 2009-2011.			
<b>Abstract</b> This essay studies the concept of "livspusslet", a term in swedish that directly translates as "the jigsaw puzzle of life". In recent public debate it has been used to articulate issues concerning the combination of family life and a professional career. The empirical material consists of newspaper articles from nationwide daily newspapers Dagens Nyheter and Svenska Dagbladet between 2009 and 2011. The concept of "livspusslet" relates to the debate about family values, gender equality and the public view on the issue of combining family life with a career. The widespread use of the concept indicates that the social practices surrounding the debate over family policy is shifting. This essay aims to answer questions of what meanings the concept of "livspusslet" is filled with in the studied articles, who has the legitimacy to articulate the problems surrounding the combination of family life and a career and it what matter the meanings of the concept changes from one article to another.			
<b>Nyckelord</b> Jämställdhet, livspusslet, diskurs, familj, media, politik.  <b>Keywords</b> Gender equality, discourse family, media, politics.			

## Förord

Den här uppsatsen markerar slutet för min tid som studerande vid Samhälls- och kulturanalysprogrammet vid Linköpings Universitet. Några år senare än förväntat, och några år rikare på erfarenheter från arbetsliv, lämnar jag programmet med bred kunskap och nya perspektiv på samhället och dess utveckling. Ämnet i den här uppsatsen valde jag utifrån mitt brinnande intresse att förstå samhällsdebatten och hur människor interagerar. Därför har tiden vid programmet varit en spännande möjlighet sätt att utforska samhällslivet och mellanmänniskt agerande ur ett teoretiskt perspektiv.

Tack till Eva Bolander som i egenskap av handledare haft tålamod med halvfärdiga idéer och många genomläsningar. De genomtänkta synpunkterna har varit värdefulla och avgörande för att uppgiften blivit klar. Tack också till Ellen, min fru och ständige vapendragare, som funnits med som intellektuellt bollplank och inspiratör genom processen. Samtalen har lyft frågeställningar som varit viktiga för att uppsatsen kommit till verket och inte minst bidragit till en roligare och mer kreativ arbetsprocess.

Elias Aguirre

Björkfors, Kinda

20 maj 2012

# Innehåll

<b>INLEDNING</b>	<b>1</b>
<b>SYFTE</b>	<b>2</b>
FRÅGESTÄLLNINGAR	2
<b>EMPIRI</b>	<b>2</b>
AVGRÄNSNING	3
<b>METOD</b>	<b>3</b>
<b>KREATIV OCH KONVENTIONELL DISKURSORDNING</b>	<b>5</b>
<b>ANDRA VIKTIGA BEGREPP</b>	<b>6</b>
<b>TID, RUM OCH LIVETS PROJEKT</b>	<b>7</b>
<b>FAMILJEN</b>	<b>8</b>
<b>TIDIGARE FORSKNING</b>	<b>8</b>
<b>ARTIKLARNA</b>	<b>10</b>
<b>ANALYS</b>	<b>12</b>
<b>FAMILJEPOLITIKEN OCH LIVSPUSSLET</b>	<b>12</b>
LIVSPUSSLET – EN POLITISK FRÅGA?	12
ANPASSNING OCH STRID OM INNEBÖRD	15
<b>UPPBROTT OCH LIVSKRIS</b>	<b>18</b>
<b>MANLIGHET I FÖRÄNDRING</b>	<b>21</b>
<b>ANDRA INNEBÖRDER</b>	<b>25</b>
<b>DISKUSSION</b>	<b>27</b>
EN INSTABIL DISKURSORDNING	28
VEM OSYNLIGGÖRS GENOM LIVSPUSSLET?	29
<b>SLUTSATSER</b>	<b>29</b>
FRAMTIDA STUDIER	30
<b>REFERENSER</b>	<b>32</b>

## Inledning

Livspusslet dök upp som begrepp i samhällsdebatten under 2000-talets början.<sup>1</sup> Åran för begreppet tar den fackliga centralorganisationen TCO på sig. Det användes för att uppmärksamma frågor som rörde familj, arbete och jämställdhet samt hur svåra dessa var att kombinera. Så här beskriver TCO lösningen på det presenterade problemet kring livspusslet på sin hemsida:

Vi tror på en kombination av arbete och fritid – ett pussel där alla bitar får plats. Vi vill också se ett mer jämställt samhälle där kvinnor slipper halka efter i arbetslivet för att de fött barn, och där män slipper halka efter i föräldrarollen.<sup>2</sup>

För TCO blev lanseringen av begreppet en lyckad kommunikativ strategi. Flera politiska partier började lyfta frågor inom dess hägn och inte minst i valrörelsen 2006 användes det aktivt för att motivera politiska förslag. Men livspusslet är inte bara en lyckad PR-kampanj, som begrepp har det hållit sig kvar i den offentliga debatten. Det används för att beskriva de intervjuades vardag i veckotidningarnas livsstilsreportage och det används flitigt i retoriken kring många av de politiska förslag som riktar sig till barnfamiljer. Livspusslet har också blivit en viktig del i argumentationen för hushållsnära tjänster, en marknad som fullkomligt exploderat de senaste åren.<sup>3</sup>

Men vad står livspusslets framgångsvåg för? Svaret på frågan står att finna i de texter där det används, i det här fallet tidningsartiklar. Tydligt är att den politiska diskussionen som handlar om familjen och arbetslivet förändrats, något som troligtvis också tyder på en förändring i vår syn på dessa institutioner. Jag kommer i den här uppsatsen att ta mig an begreppet livspussel genom att leta efter sammanhang och förändring i språkbruket kring livspusslet. Målet har varit att ta reda på vem som får uttala sig om livspusslet och vem som antas ha problem med familje- och arbetsliv.

TCO var till synes tidiga med att göra den vägvinnande analysen av vad deras medlemmar brottades med: tid – och kanske främst – brist på tid. Samhället blir allt mer individualiserat och samtidigt finns bekanta mönster kvar. I avhandlingen ”Happy hour? Studies on well-being and time spent on paid and unpaid work” visar Katarina Boye att fördelningen av hushållsarbete är fortsatt ojämnt fördelat mellan män och kvinnor i parrelationer.<sup>4</sup> Särskilt ojämnt fördelat är

---

<sup>1</sup> Livspusslet tas upp i Språkrådets Nyordlista 2007. Språkrådet, *Nyordlista 2007*, hämtad 120518, <[http://www.sprakradet.se/servlet/GetDoc?meta\\_id=2587](http://www.sprakradet.se/servlet/GetDoc?meta_id=2587)>

<sup>2</sup> TCO, *Livspusslet*, hämtad 120318, <[http://www.tco.se/Templates/Page2\\_\\_\\_\\_710.aspx](http://www.tco.se/Templates/Page2____710.aspx)>

<sup>3</sup> K Sjöden, *Fler väljer att utnyttja hushållsnära tjänster*, Dagens Nyheter, 110718 (hämtad 120518) <<http://www.dn.se/ekonomi/fler-valjer-att-utnyttja-hushallsnara-tjanster>>

<sup>4</sup> Stockholms Universitet, *Brist på jämställdhet i hushållsarbetet bidrar till att kvinnor mår sämre än män*, hämtad 120520, <<http://www.su.se/om-oss/press-media-nyheter/pressrum/brist-pa-jamstalldhet-i-hushallsarbetet-bidrar-till-att-kvinnor-mar-samre-an-man-1.7095>>

hushållsarbetet i par där både mannen och kvinnan jobbar mer än heltid. Här gör kvinnan i genomsnitt fyra gånger så mycket hushållsarbete som mannen.

När diskussion och analys av samhällsstrukturer setts med skepsis, när samhällsproblemens lösning vilar på det individuella, har begreppet livspusslet erbjudit ett sätt prata om familjen i politiska termer. Genom att titta närmare på hur det gjorts hoppas jag ge svar på vilka parallella samhällstendenser det kan kopplas till och hur de påverkar varandra.

## **Syfte**

Den här uppsatsen tittar närmare på begreppet ”livspusslet” och hur det använts i journalistiska texter de senaste åren. Medan andra tittat närmare på de materiella förhållanden som gett upphov till begreppet och undersöker vad det står för i relation till produktionsförhållandena<sup>5</sup>, är jag mer intresserad av hur talet om livspusslet återspeglar, återskapar och skapar synen på begreppet och i förlängningen den sociala praktik som präglar familj och jämställdhet. Livspusslet handlar om familj och jämställdhet, om vår syn på kombinationen av karriär och av familjeliv. Det fick ett relativt snabbt genomslag i samhällsdebatten. Den omfattande diskussionen med hjälp av, och sedermera om begreppet, tyder på skiftningar i hur vi ser på familjen och oss själva. Med detta som utgångspunkt undersöker jag i den här uppsatsen hur begreppet livspusslet används och har använts i samhällsdebatten och i tidningsartiklar de senaste åren.

Ambitionen är att glänta på dörren till frågan om vem som har makt och inflytande att uttala sig om det här problemet, om den här upplevda verkligheten i frågan om livspusslet. Vem får göra det och vilka konsekvenser får det för de identitetspositioner som utkristalliseras?

## **Frågeställningar**

1. Vilka betydelser fylls begreppet livspusslet med i media?
2. På vilket sätt skiftar betydelserna mellan olika artiklar och genrer?
2. Vilka personer och identiteter lyfts fram och används för att spegla problematiken?

## **Empiri**

Studier från Storbritannien visar att den genomsnittlige invånaren spenderar nästan nio timmar med media - dagligen. TV, tidningar, radio, spel och Internet.<sup>6</sup> Vad som händer i media spelar roll för resten av samhället. Uppsatsens empiri består därför av journalistiska texter där orden ”livspusslet” eller ”livspussel” finns med.

---

<sup>5</sup> U Enokson, *Livspusslet: tid som välfärdsfaktor*, Växjö University Press, Växjö, 2009, s. 29.

<sup>6</sup> G Meikle & S Young, *Media Convergence: networked digital media in everyday life*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2012, s. 2.

Urvalet är stort vad gäller journalistiskt material där livspusslet finns med. Det dyker upp titt som tätt när familje- och livssituation ska beskrivas. Det används också flitigt i den politiska retoriken. Jag har velat titta på hur begreppet används i några av de större tidningarna under sammanhängande period. Mellan juni 2009 och oktober 2011 har jag funnit att 59 artiklar innehållande orden "livspussel" eller "livspusslet" publicerades i Svenska Dagbladet och Dagens Nyheter. Av dessa är elva recensioner av teaterpjäser, filmer eller skivor. För att hålla ihop uppsatsen innehållsmässigt och smalna av antalet genrer valdes dessa bort. Tidsperioden är vald för att ge en bild av vad som händer i språkbruket om livspusslet före, under och efter valet 2010. För mig har det dessutom varit angeläget att få en så aktuell bild som möjligt av hur begreppet används.

## Avgränsning

Formatet innebär begränsningar i hur långt tillbaka vi kan titta i materialet. En jämförelse med hur det såg ut för ett decennium sedan, med likartade begrepp, hade varit intressant. Det skulle varit intressant att också jämföra med liknande diskussioner i media under 1960-70-talen då relationen familj, makt och kön var högaktuell. Inte heller det låter sig göras inom det här formatet. Det aktuella urvalet ger en ögonblicksbild, hur nuet ser ut, men också en bild som kan bevaras och återblickas på senare.

Nära kopplat till begreppet livspussel finns också begreppet vardagspussel. Det dyker upp i Språkrådets nyordslista 2007, samma år som livspusslet. Vid en snabb överblick kan konstateras att begreppen används med likartad innebörd och att antalet artiklar med vardagspussel är en knapp femtedel av motsvarande med livspussel, åtminstone i DN och SvD som granskas här. Eftersom livspussel fått en större utbredning och dessutom blivit föremål för viss debatt, om själva begreppet, har det varit naturligt att lämna vardagspusslet därhän i urvalsprocessen.

## Metod

Som konstaterats ovan spelar vad som händer i media roll. I ett samhälle där en stor del av det vi vet om världen är saker som sker långt borta är de bilder och budskap som förmedlas i media viktiga för hur vi ser på världen. Vad som förmedlas i media är också viktigt för hur vi ser på oss själva. För att kunna börja skrapa på ytan av texterna för att börja skönja betydelser, identiteter och relationer i de studerade artiklarna har jag använt ett antal analytiska verktyg. Uppsatsen tar sin utgångspunkt i det diskursanalytiska konstaterandet att språket, hur vi pratar om problem, vilka vi ser som de viktiga identitetspositionerna, påverkar vår syn på problemet och rent av våra handlingar gentemot dem. Utsagor om samhället, individer och förändringar medskapar utvecklingen i en reflexiv process, där den dialektiska kopplingen mellan språk, tanke och

organisierandet av den sociala verkligheten är viktig. I det här perspektivet återger språket inte verkligheten utan bidrar till att forma den, som Bergström och Boréus, uttrycker det.<sup>7</sup>

När det gäller analys av utsagor i median har utgångspunkten varit den kritiska diskursanalysen. I uppsatsen används flera analytiska begrepp och perspektiv härifrån. Som Winther Jørgensen och Phillips påpekar handlar den kritiska diskursanalysen om att teoretiskt problematisera och empiriskt undersöka relationerna mellan diskursiv praktik och social och kulturell utveckling i olika sammanhang.<sup>8</sup> Den kritiska diskursanalysen sätter studiet av skapandet, mottagande och tolkandet av texter i centrum. Textproduktionen och textkonsumtionen ses som en social praktik som bidrar till att konstituera den omgivande sociala världen. Genom en analys där perspektivet skiftas fram och tillbaka mellan olika konkretionsnivåer är målet att kartlägga förbindelserna mellan språkbruk och social praktik. I det här perspektivet kan man se varje kommunikativ händelse som en form av praktik genom att den reproducerar eller ifrågasätter diskursordningen.<sup>9</sup> Diskursordningen kan i sin tur ses som en sorts spelplan, där dominanta grupper kämpar om tolkningsföreträdet.

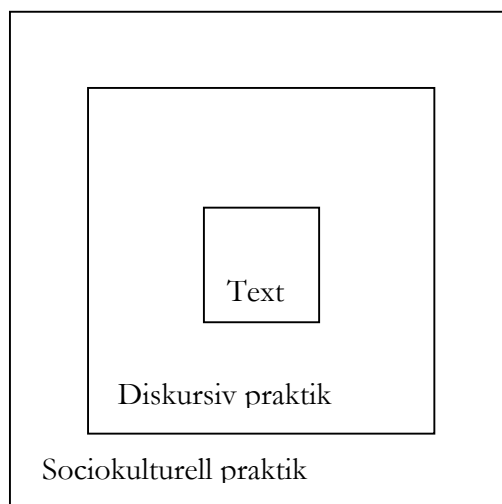


Fig. 1. Faircloughs modell för relationen mellan den kommunikativa händelsen, diskursen och det omgivande samhället.

För att hitta en tankemodell som hjälper till att knyta språkbrukets olika konkretionsnivåer används den tredimensionella modell (se Fig. 1) angående diskursens positionering mellan text och social praktik som Fairclough föreslår. Att analysera en kommunikativ händelse är, enligt den här modellen, att studera förhållandet mellan händelsens tre dimensioner, text, diskursiv praktik och sociokulturell praktik. Texten utgörs av själva utsagan, i det här fallet de studerade artiklarna. Med diskursiv praktik menas textproduktionen och textkonsumtionen. Med sociokulturell praktik menas den sociala och kulturella kontext som den kommunikativa händelsen sker i.<sup>10</sup>

Analysen av text sker genom en delvis lingvistisk analys, i Faircloughs definition<sup>11</sup>, där meningarnas koppling till varandra och texternas övergripande struktur analyseras. I den här uppsatsen handlar det alltså både om att kartlägga användningen av begreppet livspusslet, i vilka sammanhang används begreppet och vilken normsättande eller dominerande tolkning finns av

<sup>7</sup> G Bergström & K Boréus, *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, Studentlitteratur, Lund, 2000, s. 221.

<sup>8</sup> M Winther Jørgensen & L Phillips, *Diskursanalys som teori och metod*, Studentlitteratur, Lund, 2000, s. 66.

<sup>9</sup> M Winther Jørgensen & L Phillips, s. 76.

<sup>10</sup> N Fairclough, *Media Discourse*, Edward Arnold, London, 1995, s. 57.

<sup>11</sup> N Fairclough, s. 57.



begreppet, och den diskursiva ordningen kring begreppet. Det handlar om en process där man i analysen pendlar mellan tolkning av den aktuella diskursiva praktiken och beskrivning av texten, till tolkning av båda dessa i ljuset av den sociala praktik som diskursen existerar inom.<sup>12</sup>

Från Faircloughs lånar jag tanken om så kallade *ideologiskt potent antaganden*. Här menas att diskursordningen hela tiden strävar efter att framstå som så sammanhållen så att de antaganden den bygger på blir vedertagna som sanningar, *ideologically potent assumptions*, om samhället och dess konstitution.<sup>13</sup> De allmänt vedertagna antagandena döljer det faktum att de är ideologiskt motiverade. Det är den underliggande praktiken som hjälper till att upprätthålla maktrelationen. Ofta görs detta genom att metaforer från andra välkända domäner lånas in för att förstärka det aktuella ämnet (exempelvis ”Kriget mot droger”, ”Matchen om väljarna” eller ”Den arabiska våren”).<sup>14</sup>

### **Kreativ och konventionell diskursordning**

Mycket av arbetet med att kartlägga livspusslets betydelser handlar om att identifiera hur diskursordningen kring begreppet formas och omformas. Därför har jag studerat hur debattartiklar bygger på varandra och lånar språkbruk från varandra. Det för analysen närmare gränsländet mellan det stabila och det instabila i diskursen och, i förlängningen, den sociala praktiken. Ett viktigt analytiskt verktyg för att åstadkomma det här är vad Fairclough kallar *intertextualitet*. Alla texter bygger mer eller mindre på tidigare kommunikativa händelser. Det kan ske uttalat genom att texterna hänvisar till tidigare texter, men också mer indirekt genom användning av vissa begrepp. Genom nya former av artikulering ändras gränserna inom och mellan diskursordningar.<sup>15</sup> Att hitta och undersöka *intertextualitet* blir ett sätt att identifiera hur begrepp kopplas ihop diskurser emellan, hur de förhåller sig till varandra och hur de förändras.<sup>16</sup> Begreppet kan i sin tur delas in i flera undergrupper, varav jag använder mig av två, nämligen *interdiskursivitet* och *manifest intertextualitet*. Kopplingen mellan olika diskursordningar är ett tecken på *interdiskursivitet* medan en outtalad eller uttalad koppling mellan olika texter (exempelvis debattartiklar som bygger på tidigare debattartiklar eller nyhetsartiklar som bygger på forskningsrapporter) är ett tecken på *manifest intertextualitet*.<sup>17</sup>

---

<sup>12</sup> N Fairclough, *Discourse and Social Change*, Polity, Cambridge, 1992, s. 231-232.

<sup>13</sup> N Fairclough, *Media Discourse*, Edward Arnold, London, 1995, s. 54 och 71.

<sup>14</sup> N Fairclough, s. 54.

<sup>15</sup> M Winther Jørgensen & L Phillips, *Diskursanalys som teori och metod*, Studentlitteratur, Lund, 2000, s. 77.

<sup>16</sup> M Winther Jørgensen & L Phillips, s. 77.

<sup>17</sup> N Fairclough, *Media Discourse*, Edward Arnold, London, 1995, s. 75ff.

*Intertextualitet* som begrepp bidrar i sin tur till att analysera huruvida den kommunikativa händelsen (artikeln) förhåller sig konventionellt eller kreativt till den diskursiva ordningen<sup>18</sup>. Frågan ställs för att få svar på om den kommunikativa händelsen hjälper till att upprätthålla och reproducera den rådande diskursiva ordningen, eller om den bidrar till att omstrukturera den.<sup>19</sup> Det kan i sin tur hjälpa till att diagnosticera den rådande samhällsdebatten. Fairclough menar att en kreativ och till synes brokig användning av diskurser i en kommunikativ händelse tyder på att sociokulturella praktiken är flytande och i förändring. Medan en likriktad och homogen användning av diskurser i den kommunikativa händelsen tyder på att den sociokulturella praktiken är stabil och ligger fast.

### **Andra viktiga begrepp**

Det finns anledning att orda något om hur tonen i media förändrats över tid, även om det handlar om en utveckling som pågått över flera decennier. Fairclough konstaterar exempelvis att utvecklingen tydligt gått mot att relationen mellan journalist och mottagare blivit underhållare-konsument. Inte sällan balanserar nyhetsrapportering mellan information och underhållning. Men också trenden mot vad han kallar *conversationalization*, en utveckling mot ett mer informellt sätt att presentera nyheter, är påtaglig. Det här ses delvis som en strategi för att bädda in det mediala budskapet i ett språk som gör att det lättare uttolkas som den rådande verkligheten.<sup>20</sup>

Vid några tillfällen kommer jag använda mig av begreppet narrativ, varvid jag tar tillfället i akt att kort beskriva det här. Att identifiera narrativet är att uppmärksamma att den text som analyseras inte bara återger en händelse eller en argumentation. Den tolkar och förklarar också händelsen eller argumentationen utifrån egna problemformuleringar. Den berättelse som den kommunikativa händelsen ställer upp texten enligt har betydelse för hur dess budskap mottas av läsaren. Narrativet hjälper till att presentera den diskursiva händelsen, artikeln, som en sammanbunden helhet.<sup>21</sup>

Två analytiska begrepp hämtas från Laclau Mouffe. *Flytande signifikanter* och *ekvivalenskedjor*. Flytande signifikanter beskrivs som de tecken som olika diskurser försöker ge innehåll åt på just sitt sätt.<sup>22</sup> Alltså de begrepp som striden om tolkningsföreträdet står. I den typ av diskursanalys som den här uppsatsen företar sig är instabila och föränderliga diskurser och tolkningar viktiga.

---

<sup>18</sup> Den diskursiva ordningen definieras av Fairclough som det nätverk av diskursiva praktiker som finns inom ett samhälle. N Fairclough, *Media Discourse*, Edward Arnold, London, 1995, s. 55.

<sup>19</sup> N Fairclough, *Media Discourse*, Edward Arnold, London, 1995, s. 60.

<sup>20</sup> N Fairclough, s. 13.

<sup>21</sup> N Fairclough, s. 91-92.

<sup>22</sup> M Winther Jørgensen & L Phillips, *Diskursanalys som teori och metod*, Studentlitteratur, Lund, 2000, s. 35.

Begreppet ekvivalenskedjor förklarar hur signifikanter knyts ihop för att göra vissa handlingsmönster rationella. Ekvivalenskedjan knyter ihop vad som anses som normalt/rationellt utifrån en subjektposition och formar därmed individens handlingsutrymme.<sup>23</sup> Man menar att

”Ett tecken får betydelse genom ett system av distinktioner. Tecknen/elementen bildar tillsammans associationsrelationer som i sin tur lägger grunden för en diskurs. Ett element spelar här rollen av en mittpunkt, en nod.”<sup>24</sup>

Formmässigt har rubrikerna ägnats extra uppmärksamhet. Rubriken kan sägas fungera som en övergripande organiserande princip för de representationer av nyheter som artikeln utgör. Rubriken hjälper läsaren att bestämma hur den ska definiera den i artikeln beskrivna situationen. Det handlar helt enkelt om vilken problemformuleringen är. Rubriken är också extra intressant eftersom den, som första och mest iögonfallande del av artikeln, hjälper läsaren att aktivera kunskap som kan vara relevant för att förstå nyhetsrapporten och tolka den på ett visst sätt. Han menar att när ett begrepp, exempelvis ”upplopp”, förekommit i ett större antal artikelrubriker kommer läsaren associera till de tidigare och aktivera samma förförståelse eller kunskap för att tolka den kommande texten.<sup>25</sup>

### **Tid, rum och livets projekt**

För att kunna genomföra en diskursanalys i likhet med den som beskrivits ovan behövs verktyg för att dissekera texterna diskursivt och språkligt. Men för att lyckas koppla det som framkommer till omvärlden och, med Faircloughs språk, kartlägga den sociala praktiken behövs också sägas något om uppsatsens omgivning. Hur ser samhällsutvecklingen ut och vad har några inflytelserika teorier om samhället att säga om de frågor vi ägnar oss åt här? Utgångspunkten är att vi befinner oss i ett senmodernt samhällsstadium. Moderniteten, inte minst 18- och 1900-talens massiva samhällsomdaning, innebar enorma materiella kliv. De själsliga kliven är de senaste decennierna väl studerade och när vi enligt exempelvis Giddens befinner oss i den senmoderna epoken finns ett antal karaktäristiska drag för vår tid.<sup>26</sup> När traditionella institutioner svepts bort av en utveckling som avmystifierat omvärlden och centraliserat expertkunskap, har livet materiellt förändrats. Industrialiseringen och den urbanisering som sedan dess pågår i hög takt är ett exempel på tydliga spår som moderniteten lämnar. Men de stora samhällsförändringarna får också konsekvenser för hur vi ser på oss själva, det påverkar vår självidentitet. I ett förmodernt samhälle var livet mindre öppet. Det gällde i möjligheterna att tillskansa sig expertkunskap, det gällde information om omvärlden och det gällde möjligheterna att välja liv och leverne. Även om livet och ens identitet förändrades över livets lopp var vägen utstakad och utrymmet för egna tolkningar var små. I det moderna däremot, är världen öppen och tillgänglig i flera bemärkelser.

<sup>23</sup> M Winther Jørgensen & L Phillips, *Diskursanalys som teori och metod*, Studentlitteratur, Lund, 2000, s. 50.

<sup>24</sup> G Bergström & K Boréus, *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, Studentlitteratur, Lund, 2000, s. 229.

<sup>25</sup> T A van Dijk, *Racism in the press*, Routledge, London, 1991, s. 50-51.

<sup>26</sup> A Giddens, *Modernitet och självidentitet: självet och samhället i den senmoderna epoken*, Daidalos, Göteborg, 1997, s. 44-45.

Kännetecknande är exempelvis möjligheter till kunskap om saker som händer fjärran. Även om fysisk närhet fortfarande spelar roll i anknytningen till omgivningen finns idag möjlighet att skaffa sig information om vad som händer kring hela jorden, direkt. Inte minst Internet har accelererat denna utveckling. Det syns inte minst genom den expertkunskap som går att tillskansa sig genom högt specialiserade diskussionsforum på Internet. Möjligheten att koppla upp sig oavsett geografisk plats gör det möjligt för fysiskt åtskilda personer med samma intresse, och med en gemensam kunskap som är mycket omfattande, att träffas och utbyta kunskap och erfarenhet. I och med att så mycket gjorts tillgängligt finns också ett oändligt antal val att göra för den enskilde. Giddens menar att det är signifikant för den moderna eran att "självet" och "samhället" är ömsesidigt förbundet på global nivå. Det innebär att självet blir ett reflexivt projekt.<sup>27</sup> I traditionella samhällen var identiteten färdigt utstakad. Det förändrade självet i nya livsfaser måste i det moderna hela tiden utforskas och konstrueras som en del av en reflexiv process.

## **Familjen**

Det finns anledning att uppehålla sig en del kring familjen som begrepp. Flera sociologiska studier ägnar sig åt kärnfamiljen som begrepp och hur den utvecklas och förändras över tid. Begreppet är, som mycket i det senmoderna, motsägelsefullt. Å ena sidan kan kärnfamiljen sägas vara i upplösning. I allt mer diversifierade typer av familjer, såsom så kallade "stjärnfamiljer", HBT-relationer och ensamstående föräldrar. Å andra sidan konstaterar exempelvis Chambers att "the modern nuclear family does exist and is flourishing as an ideal"<sup>28</sup>. Myten om kärnfamiljen finns i allra högsta grad kvar och strukturerar känslor, officiell kunskap, kroppar, identiteter och definitioner av det offentliga/privata. Med en nära koppling till Giddens tanke om det reflexiva jaget som en konstituerande del av det senmoderna kan man konstatera att när jaget är urbäddat ur sin geografiska omgivning har biologiska diskurser som tidigare legitimerat kärnfamiljen kollapsat.<sup>29</sup> Det går också att, enligt Chambers, se en reaktion åt motsatt håll. Nämligen att ju mer individualistiskt samhället blir, desto större behov har de av närhet, säkerhet och kontakt med nära och kära.

## **Tidigare forskning**

Ett intressant bidrag till diskussionen om livspusslet är Uffe Enoksons avhandling *Livspusslet: Tid som välfärdsfaktor*. Livspusslet pekar inte bara på nya utmaningar som arbetsliv och normer för familjen ställer, utan visar också på de växande skillnader mellan de som har tid men saknar ekonomiska resurser och tvärtom, lyder tesen. Enokson frågar sig var frågan om dem som står utan jobb tagit vägen. Han uppmärksammar den alltmer ojämna fördelningen av lönearbetstimmarna i Sverige. Medan mängden redovisade arbetstimmar ligger relativt konstant

---

<sup>27</sup> A Giddens, *Modernitet och självidentitet: självet och samhället i den senmoderna epoken*, Daidalos, Göteborg, 1997, s. 44-45.

<sup>28</sup> D Chambers *Representing the Family*, SAGE, London, 2001, s. III.

<sup>29</sup> D Chambers, s. 24.

fördelas den alltmer ojämnt. Han identifierar livspusslet som en fråga ”om sambanden mellan individens behov av trygghet och samhällets krav på tid i produktionen, både i svenskt såväl som i ett internationellt perspektiv.”<sup>30</sup> Som Enokson konstaterar är livspusslet ett begrepp som är intressant men oproblematiserat i flera avseenden, inte minst med tanke på att det inte är alla förunnat att ha brist på ledig tid.<sup>31</sup> Enokson beskriver de ”projekt” som slåss om uppmärksamheten i livspusslet. De vardagliga aktiviteter som sker i konkreta situationer på och utanför arbetet. Han menar att de flesta aktiviteter institutionaliseras på olika arenor i hemmet med familjen, i lönearbetet, idrottshallen eller studiecirkeln. ”Projekt får på så sätt sin karaktär av de institutionella förutsättningar individen lever under.”<sup>32</sup> Bland dessa projekt är arbetslivet ett *dominant projekt*.

Enokson hittar också under den fältstudie han företar sig stora ojämlikheter i resurstillgångar och tidsmarginaler i vardagens livspussel mellan de studerade.<sup>33</sup> En ekonomisk dominans i policyskapandet på arbetsmarknadsområdet har lett till att diskussion om arbetstidsförkortning helt förts bort från den konventionella politiska dagordningen. Enokson menar att ekonomiseringen av tiden har lett till en ökad pluralisering av levnadsmönster och livsrytmer. Genom effektiviserad organisation av produktionsförhållanden har snabbhet i arbetslivet blivit positivt värderat. Det leder i sin tur till problem för den enskilde.<sup>34</sup> Han identifierar också strävan efter att vara ”lyckad”, att göra rätt val, etc. tar sig uttryck i stress och personliga besvikelser. För att motverka utvecklingen föreslår Enokson bland annat en inkomstrygghet som leder till minskade skillnader i livssituation.

Enokson är engagerad i att undersöka hur tiden faktiskt fördelas, vilka grupper som använder den på olika sätt. Hur balanserar man själva livspusslet, med fokus på lönearbetstiden? Avhandlingen föresätter sig också visa att jämlikheten i tidsfördelningen (alla går efter samma 24 timmar långa dygn) finns det förutsättningar att också fördela arbete, fritid och tid med familj mer jämlikt över befolkningen. Studien utgör en intressant referenspunkt till föreliggande uppsats, inte minst genom fokus på livspusslets kopplingar till dagens produktionsförhållanden. Men när det kommer till livspusslets diskursiva makt faller den dock till föga. För när vi rör oss i det senmoderna tid rört sig bortom att bara vara en mått av det förflutna, när det egna livsprojektet och skapandet av individens framtid blir allt viktigare är också tid en spelplan för konstruerandet av den egna identiteten – vem är jag och vem vill jag bli? Här bidrar ett diskursanalytiskt förhållningssätt att lyfta på stenar som en analys av arbetstidsförkortningens för- och nackdelar passerar obemärkta. Här handlar frågorna om vilka mekanismer, språkliga praktiker och normer

---

<sup>30</sup> U Enokson, *Livspusslet: tid som välfärdsfaktor*, Växjö University Press, Växjö, 2009, s. 19.

<sup>31</sup> U Enokson, s. 29.

<sup>32</sup> U Enokson, s. 29.

<sup>33</sup> U Enokson, s. 146.

<sup>34</sup> U Enokson, s. 164.

som är i verkan när begreppet livspusslet används. Hur kan dessa praktiker vara med och skapa förutsättningarna för den tidsfördelning, de produktionsförhållanden, som Enokson är intresserad av?

I uppsatsen *Från könsmaket till livspussel* studerar Björnstam, m fl., begreppet jämställdhet under valrörelserna 2002 och 2006. Tesen är att jämställdhetsfrågorna alltmer kommit i skymundan, till förmån för andra politiska frågor. De hittar snarare en förskjutning i vad som diskuteras inom begreppet jämställdhet:

2006 ser vi en diskursförskjutning där gränsen mellan privat och offentligt suddats ut hos de borgerliga partierna och miljöpartiet, dock utan att jämställdhetsbegreppet fått en mer feministisk innebörd – istället ges det mening i kontexter där element som *familj* och *livspussel* figurerar.<sup>35</sup>

Uppsatsen finner också att jämställdhetsfokus blivit mer konservativt ideologiskt 2006 än 2002. Det privata tilläts bli politiskt, men på bekostnad av att diskussionen blev mer inriktad på familjefrågor. Man fann också en förskjutning av diskussionen kring diskriminering. 2002 handlade debatten om huruvida strukturell diskriminering var ett verkligt problem. 2006 fanns konsensus kring att diskriminering var dåligt, men diskussionen var riktad från strukturer och fokuserade på de individuella situationer som diskrimineringen fanns och hur man individuellt kunde lösa dem. En förskjutning från vad man kallar radikalfeminism till liberalfeminism.<sup>36</sup> Uppsatsens empiri utgörs av riksdagspartiernas valmanifest från valrörelserna 2002 och 2006 med fokus på jämställdhet. Livspusslet blev aktuellt då mycket av jämställdhetsdiskussionen kommit att hamna inom begreppets hägn.

## **Artiklarna**

De insamlade artiklarna spänner över flera olika områden. Här kommer jag ge en snabb beskrivning av artiklarna. Under analysdelen är istället det istället texternas framträdande teman i fokus. Som antydde ovan är begreppet spritt till flera olika genrer inom tidningarna. Många artiklar rör sig också på den politiska arenan. 24 av de 48 artiklar som gått igenom hittills i studien är uttalat kopplade till den politiska sfären. Det handlar om debattartiklar inför och efter de allmänna valen 2010, reportage om Socialdemokraternas och Moderaternas politiska vägval och ledare om politiska frågor som rör familjen, sysselsättning och vardagsfrågor.

Även om de allra flesta av de artiklar som utgör uppsatsens empiri är nyhetsartiklar, personporträtt, reportage och recensioner där livspusslet betraktas som en del av

---

<sup>35</sup> L Björnstam, J Blockert & J K Larsson, *Från könsmaket till livspussel*, Södertörns högskola, Stockholm, 2007, s. 29.

<sup>36</sup> Liberalfeminism beskrivs här som perspektiv som framhäver kvinnans lika fri- och rättigheter med männen. Dess företrädare driver i första hand frågor om kvinnors tillträde till den offentliga sfären. Radikalfeminismen beskrivs som ett perspektiv som istället framhäver patriarkatet och den strukturella överordning av män som ger dem makt över kvinnor. L Björnstam, J Blockert & J K Larsson, *Från könsmaket till livspussel*, Södertörns högskola, Stockholm, 2007, s. 30.

förklaringsmodellen är några av artiklarna mer ifrågasättande. Exempelvis ifrågasätts problemformuleringen i ”Livscoachen: Jag är tveksam till begreppet livspussel”<sup>37</sup> eller ”Jag har lösningen på livspusslet”<sup>38</sup>. I debattforum, kolumner och betraktelser framhålls begreppet ibland som en fråga för medelklassen, ett begrepp för stressade småborgare som får allt svårare att välja mellan välbetald övertid, yogakurs och dagishämtning. Detta är också en av utgångspunkterna för Enoksons avhandling *Livspusslet: Tid som välfärdsfaktor*, (se Tidigare forskning). I hans ögon är begreppet inte problematiserat, inte minst då det endast handlar om personer som har jobb och osynliggör dem som står utan.<sup>39</sup>

Det praktiska tillvägagångssättet för att få ordning på texterna har gjorts genom tematisering. Det ger möjlighet att se vad texterna har gemensamt och hur de samspelar med varandra. Det ger också en bild vilka teman som är vanligt förekommande och vilka som är mer ovanliga. Det är intressant att titta närmare på om det är i nyhetsartiklar om politik eller om det är i personporträtt som livspussel-begreppet är vanligast förekommande.

Artiklarna är som framgår av tidigare beskrivning utvalda utifrån kriteriet att orden livspussel eller livspusslet ska finnas med, en bred insamlingsnyckel. Efter en tids insamlings- och analysarbete infinner sig således frågan: är det rimligt att titta på artiklar där livspusslet inte intar en central roll, i den mening att artikeln handlar om livspusslet som begrepp? Svaret blir till slut ja. Begreppet lyfts in på olika platser i texterna och ges därigenom olika laddning och innebörd. Livspusslet återverkar också på textens övriga begrepp och laddar dem med betydelser av olika karaktär. Istället för att endast ställa frågan om livspusslets betydelse ställs också frågan i vilka sammanhang och i anslutning till vilka diskurser det används.

---

<sup>37</sup> U By, *Livscoachen: Jag är tveksam till begreppet livspussel*, DN, 110116, hämtad 120315 <<http://www.dn.se/livsstil/halsa/livscoachen-jag-ar-tveksam-till-begreppet-livspussel>>

<sup>38</sup> A Laestadius Larsson, *Jag har lösningen på livspusslet*, SvD, 091105, hämtad 120315 <[http://www.svd.se/nyheter/inrikes/jag-har-losningen-pa-livspusslet\\_3758451.svd](http://www.svd.se/nyheter/inrikes/jag-har-losningen-pa-livspusslet_3758451.svd)>

<sup>39</sup> U Enokson, *Livspusslet: tid som välfärdsfaktor*, Växjö University Press, Växjö, 2009, s. 27-28.

## Analys

Analysen sker utifrån tre teman som återkommer i många av texterna och som hjälper oss att svara på uppsatsens frågeställningar. Först artiklarna som direkt eller indirekt diskuterar familjepolitik. Sedan artiklar som berör livskris och uppbrott. Slutligen artiklar om en manlighet i förändring.

### ***Familjepolitiken och livspusslet***

En stor del av materialet utgörs av artiklar som faller under temat familjepolitik. De som kommer till tals är både etablerade partiets talespersoner, politiska kommentatorer, ledarskribenter och kolumnister samt journalister i mer traditionella nyhetsartiklar. Flera av texterna är debattartiklar där partiernas företrädare själva lägger fram sin sak. Vid analysen har extra vikt lagts vid att titta på ordvalet, vilka begrepp man väljer att lyfta fram när man själv har ordet, utan att behöva gå genom journalisternas språkliga filter (även om också debattartiklar och insändare i viss mån redigeras redaktionellt genom bild-, layout- och rubriksättning). I nyhetsartiklar är det ofta en journalist eller redaktör som valt infallsvinkel, varvid partiernas egna perspektiv kan tappas bort eller förställas. Genom dessa artiklar får man snarare svar på vilken typ av teman som efterfrågas på redaktionerna, vilket perspektiv som är på modet. Genom denna typ av problemställningar, perspektiv och infallsvinklar har journalister och redaktörer stort inflytande över vilken typ av problem som blir belysta och utifrån vilka premisser.

Bland de familjepolitiska texterna pågår intressanta kamper om livspusslet mellan ett antal olika parter. Det går att spåra två separata, men ändå besläktade, dragkamper kring begreppet livspusslet. I det här avsnittet har jag valt att dela upp artiklarna i två underavsnitt för att titta närmare på dessa två dragkamper. Det pågår dels en kamp om huruvida livspusslet är en politisk fråga eller ej. Här figurerar aktörer som kan placeras in på en höger-vänster-skala i det politiska debattklimatet. Dels pågår också en kamp om hur livspusslet ska definieras. Här är begreppet som sådant accepterat. Det är mycket intressant att det, som jag snart återkommer till, delvis är samma aktörer som dyker upp även under båda underrubriker.

### **Livspusslet – en politisk fråga?**

Det pågår alltså i materialet en livlig debatt om huruvida livspusslet är en politisk fråga eller ej. Ett bra exempel utgör Elise Claesons debattartikel ”Sluta politisera den lilla världen”<sup>40</sup>. Här målas bilden av en borgerlig regering ledd av ”storstädernas heltidsarbetande kvinnoelit” upp. Kvinnoeliten har satsat allt på sina karriärer och sätter nu sin tillit till regeringens RUT-avdrag för att kunna lösa sina ”livspusselkriser”. Tonen är lätt raljant, för att antyda att det inte är ett reellt

---

<sup>40</sup> E Claeson, *Sluta politisera den lilla världen*, SvD, 110103, hämtad 120315, <[http://www.svd.se/opinion/ledarsidan/sluta-politisera-den-lilla-varlden\\_5842887.svd](http://www.svd.se/opinion/ledarsidan/sluta-politisera-den-lilla-varlden_5842887.svd)>



problem eller åtminstone ett överdrivet. Man kan genom argumentationen spåra att skribenten vill ändra fokus på diskussionen, från att handla om hur man kombinerar jobb och karriär till att fokusera på att det ska vara accepterat att som kvinna stanna hemma och ta hand om hushåll och barn. Claeson framhåller att hon identifierar sig som en av dem ”[...] som tycker att omsorgen om hem och barn inte är ett trist livspussel, utan ett livsviktigt arbete [...]”. Den här meningen lyfter fram hushållsarbetet som livsviktigt, men är genom sin uppbyggnad i motsatsförhållanden ett fördömande av de föräldrar som lyfter fram livspusslet som ett problem. Genom att framhålla hushållsarbetet som ”ett livsviktigt arbete” utmålas andra som känslolokala som inte bryr sig om sina barn. För att anlägga ett intertextuellt<sup>41</sup> perspektiv syns här hur livspusslet aktiveras inom en konservativ<sup>42</sup> diskurs där det ges innebörden av ett för litet fokus på barn och hem.

En tydligt konservativ syn av familjen målas också upp när julbestyren beskrivs. Formuleringar som ”Dagen före julafton, när många svenskor tog ut en halv semesterdag för att griljera julskinkan[...]”, där svenskor tydligt pekar på kvinnans roll i hemmet, knyter an till en konservativ diskurs där hushållsarbetets fördelning är förskjutet. Det här är inte enda gången en konservativ diskurs aktiveras i de studerade texterna. I artikeln ”Parterapi kan förstärka könsrollerna” diskuteras en konservativ hållning till exempelvis hushållsarbetets fördelning. Andra formuleringar ger samma känsla av mycket traditionella värderingar. I artikelns avslutning skrivs till exempel att ”[Reinfeldt] vill politisera vårt hjärtland: den lilla världen”. Det ”lilla” indikerar att det handlar om något som är nära, intimt, privat - medan ”världen” antyder att det handlar om en hel värld. Det ger känslan av något stort i omfång, omfattande och svårgripbart. Den här formuleringen anlägger tonen av ett område som inte riktigt går att göra till någonting politiskt. Betoningen på hjärta och på värld bidrar också till att mystifiera området, bortom rationalitet eller samhällsstrukturer. Den här typen av inbäddning i metaforer är ett sätt att begränsa handlingsutrymmet för aktörerna på området.<sup>43</sup> För att knyta an till en analytiska frågan kring vilka som kommer till tals i artikeln är Claeson tydlig: ”Vi julpyntande, deltidsarbetande medelklassmammor[...]”. En tydlig vink om vilka som uppfattas vara inblandade i problemet som beskrivs. Begreppet blir här en symbol för ett samhälle där kvinnan inte längre accepteras som mamma. Istället för att kunna stanna hemma och ta hand om barnen tvingas man ut i arbetslivet. Det är den urbana kvinnoeliten, menar Claeson, som drivit på i frågan medan ”den medelklass som valt [Reinfeldt]” inte alls vill hänga med på jämställdhetsprojektet.

Ett liknande perspektiv anläggs i ledarskribenten Maria Ludvigssons artikel ”Låt inte politikerna möblera om våra liv”<sup>44</sup>. Här angrips de etablerade politiska partierna för att vara klåfingriga med

<sup>41</sup> N Fairclough, *Media Discourse*, Edward Arnold, London, 1995, s. 61.

<sup>42</sup> Konservatism bör här förstås som den politiska åskådning som, i Edmund Burkes anda, betonar bevarande av över tid uppbyggda institutioner, i det här fallet familj och traditionell fördelning av roller mellan könen.

<sup>43</sup> Se Metodavsnittet samt N Fairclough, *Media Discourse*, Edward Arnold, London, 1995, s. 71.

<sup>44</sup> M Ludvigsson, *Låt inte politikerna möblera våra liv*, SvD, 110920, hämtad 120315,

<[http://www.svd.se/opinion/ledarsidan/lat-inte-politikerna-moblera-vara-liv\\_6482596.svd](http://www.svd.se/opinion/ledarsidan/lat-inte-politikerna-moblera-vara-liv_6482596.svd)>

att vilja organisera medborgarnas liv. Även här används en metafor. I det här fallet jämförs den politiska debatten med IKEA-katalogens tillrättalagda och harmoniska omgivningar. Politikerna anklagas för att vilja erbjuda färdiga lösningar och indirekt berätta för människor hur man ska leva sina liv. ”I Ikeahemmen på bilderna råder harmoni tack vare smakfulla och smarta möbellösningar. I politiken behövs färre färdiga lösningar och mer utrymme för personliga och unika val.” Livspusslet användas återigen nedsättande:

Med tanke på att ideologiska begrepp i den politiska debatten har fått ge vika för beskrivningar av köksbordsvardag och livspussel, är det naturligt att det politiska språket närmar sig möbelreklamens.

I den här artikeln kan man återigen finna aktörer som ifrågasätter livspusslet. Ideologiskt är det de liberala värdena<sup>45</sup> som står i fokus här. Huvudpoängen är att politiken är på en för konkret nivå. Texten identifierar livspusseldiskussionen som en trend att vilja erbjuda färdiga lösningar, peta i små detaljer, lappa och laga. Borta från debatten, menar författaren, är de politiska ideologierna och diskussionen utifrån dem. Språkligt knyts i citatet ovan ”livspussel” till ”köksbordsvardag”. Som Fairclough pekar på är det här ett språkligt sätt att sammanlänka värdeladdade ord till en förförstådd helhet.<sup>46</sup>

I ledaren ”Krisens vinnare”<sup>47</sup> citeras även Fredrik Reinfeldt när han uttrycker sin skepsis mot att göra livspusslet till att presentera någon politik för att lösa livspusslet. ”Samtidigt betonade han att lagstiftning inte löser alla livspussel: – Politiken klarar inte allt, attityder måste förändras och det tar sin tid.” Här skjuts problemet bort ifrån det politiska, till det individuella och till de familjer som har att hantera det. En markering om att politiken inte kommer lösa alla bekymmer. Andemeningen är att betona att jämställdhet visserligen är viktigt, men att det inte går att lagstifta sig till.

Texterna ovan anknyter sig i argumentationen till en konservativ diskurs där familj och minskad ”samhällelig insyn” är viktigt, samt en liberal diskurs där fritt val och individ framhävs. Men även debattörer med annan politisk hemvist angriper livspusslet. I artikeln ”KD vrider jämställdheten bakåt”<sup>48</sup>, publicerad några veckor innan riksdagsvalet 2010, attackerar Socialdemokraternas Ylva Johansson Kristdemokraterna för att motverka en jämställd utveckling.<sup>49</sup> Hon hävdar att ”Idag talas det mer om vad individen ska göra för att lösa vardagens ‘livspussel’ är vad vi tillsammans

<sup>45</sup> Med liberal menas här de idéer om individens fri och rättigheter som samlats till den politiska ideologin liberalism. I centrum står bland annat individens egna möjligheter att självständigt organisera sitt liv, utan yttre inblandning.

<sup>46</sup> Fairclough kallar begreppet för cohesion (sammanhållning).

N Fairclough, *Media Discourse*, Edward Arnold, London, 1995, s. 122.

<sup>47</sup> Ledare, *Krisens vinnare*, DN, 100527, hämtad 120315, <<http://www.dn.se/ledare/huvudledare/krisens-vinnare>>

<sup>48</sup> Y Johansson, *KD vrider jämställdheten bakåt*, SvD, 100906, hämtad 120315,

<[http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/ylva-johansson-kd-vrider-jamstalldheten-bakat\\_5263633.svd](http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/ylva-johansson-kd-vrider-jamstalldheten-bakat_5263633.svd)>

<sup>49</sup> Se även U Bjereld & M Demker, *Svensk politik får inte begränsas till köksborden*, DN, 110410, för liknande perspektiv.

kan göra för att öka jämställdheten, med politiska medel och medvetna beslut”.<sup>50</sup> Här finns flera formuleringar att titta närmare på. Individens ges i den här formuleringen en negativ laddning. Genom att ställa det mot ”med politiska medel och medvetna beslut” laddas begreppet med innebörder i stil med ”slentrianmässigt” eller ”omedvetet” medan ”medvetna beslut” ges en tydligt positiv innebörd. Livspussel är också satt inom citationstecken i texten, för att understryka ett avståndstagande från den omfattande användningen av begreppet. Den tydligaste striden i den här meningen utgörs av motsättningen mellan livspussel och jämställdhet. Livspussel blir i Ylva Johanssons text uttryck för ett sätt att resonera som omöjliggör en strukturell analys och gör det svårare att uppnå en jämställd utveckling. I argumentationen ställer Johansson ”högre kvalitet i förskolan och mer personal” mot den borgerliga regeringens sänkta skatter och vårdnadsbidrag. Skillnaden mellan mäns och kvinnors löner har ökat, argumenterar Johansson vidare, och ger uttryck för farhågan om att Sverige på väg tillbaka till 50-talets hemmafruideal. Den här texten, som förhåller sig tydligt kritisk till begreppet livspusslet, spelar på en marxistisk diskurs. Här är lika lön och kollektiv handling viktiga begrepp. Parallellt med den marxistiska diskursen används en politiskt positivistisk<sup>51</sup> diskurs där välfärd, barnomsorg och kvinnolöner är viktiga delar. Livspusslet beskrivs som motsatsen till att diskutera samhällsproblem på strukturell nivå. Det övergripande narrativet<sup>52</sup> är hotbilden om en tillbakagång till 1950-talets hemmafruar och ett nedmonterande av allt det positiva som socialdemokratiska regeringar gjort på familje- och jämställdhetsområdet sedan dess.

Bland artiklar som inte ges utrymme för ingående analys, men som också är kritiska till livspusslet, märks ”Dela på jobben grönare än rut”<sup>53</sup> där miljöpartistiska riksdagsledamoten Annika Lillemets istället för RUT, på liknande sätt som Enokson (se Tidigare forskning), förespråkar arbetsdelning för att minska stress i familje- och yrkesliv.

## Anpassning och strid om innebörd

Om artiklarna under förra rubriken ifrågasatte livspusslet som ett politiskt problem, har aktörerna som kommer till tals nedan accepterat begreppet och för sina resonemang med utgångspunkt i att livspusslet är ett problem att ta hänsyn till. Däremot pågår det en inbördes kamp mellan perspektiven dessa artiklar. För även om man ansluter sig till skaran som omfamnar begreppet livspussel är man ändå mån om att fylla det med en innebörd som ligger i linje med den egna uppfattningen och för att använda livspusslet i sin egen argumentation. Det görs genom att knyta

---

<sup>50</sup> Livspusslet kritiseras av Johansson, som inte vill använda det som en beskrivning av hur verkligheten ser ut. Däremot använder hon ett begrepp som tidigare varit omstritt mellan höger och vänster i svensk politik, nämligen ”utanförskap”.

<sup>51</sup> Här menar jag en diskurs som är i grunden positivt till politikens möjligheter och till att ökad lagstiftning är rätt väg att förändra och påverka samhällsutvecklingen.

<sup>52</sup> Se Metodavsnittet samt N Fairclough, *Media Discourse*, Edward Arnold, London, 1995, s. 91-92.

<sup>53</sup> A Lillemets, *Dela på jobben grönare än rut*, SvD, 110518, hämtad 120315,

<[http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/dela-pa-jobben-gronare-an-rut\\_6175445.svd](http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/dela-pa-jobben-gronare-an-rut_6175445.svd)>

ihop det med olika diskurser, beroende på aktörens åsikter. Hur livspusslet är utsatt för den här typen av dragkamp syns exempelvis tydligt i Mats Odells citat i artikeln ”Oro för stagnation bland borgerliga”<sup>54</sup>. Ett antal företrädare för de fyra regeringspartierna intervjuas här om riskerna med en längre tids regeringsinnehav som nu står för dörren. Här närmar sig Mats Odell, kristdemokratisk riksdagsledamot, frågan om livspusslet ur ett perspektiv som i grunden handlar om att småbarnsföräldrar ska förväntas vara hemma mer med sina barn.

Att ha en arbetslinje som innebär att småbarnsföräldrar ska förvärvsarbeta av statsfinansiella skäl är inte långsiktigt hållbart. Familjen måste få bättre förutsättningar för att få livspusslet att gå ihop.

I en mer generell vedertagen definition av livspusslet är båda föräldrarnas karriär en viktig del. Det är svårigheten i att kombinera arbetsliv med familjeliv som är kärnan. Mats Odell utmanar den definitionen. Arbetslinjen, ett politiskt begrepp lyft av den borgerliga regeringen, tvingar småbarnsföräldrar att förvärvsarbeta, menar han. Det gör att de inte klarar livspusslet. När andra utgår ifrån att det är av egen vilja man satt sig i situationen med karriär och barn parallellt vill Odell koppla livspusselproblematiken till att man tvingas arbeta. Det är inte heller de privatekonomiska skälen som lyfts fram som anledningen till att man tvingas jobba som småbarnsförälder, utan statens ekonomi. Det här är ett kreativt sätt att använda sig av begreppet livspussel, med ambitionen till att skjuta det närmare en konservativ diskurs. Mats Odell är en av få som utmanar det har han också den tydliga ambitionen att någon av föräldrarna ska vara hemma längre med småbarnen. En annan är Otto Linton, som vi kommer se nedan.

I Anna Kinberg Batras debattartikel ”Moderat familjepolitik vill lösa livspussel”<sup>55</sup> behandlas livspusslet på ett annat vis. Det är viktigt att inledningsvis klargöra att ordet livspussel endast återfinns i rubriken, medan ”vardagspussel” används i resten av artikeln. Därför är det oklart om författaren själv velat använda begreppet. Att begreppet används i rubriken gör ändå det som skrivs i artikeln intressant för den här studien. Upprinnelsen till artikeln är debattartikeln ”Var är valfriheten inom borgerlig familjepolitik?”<sup>56</sup> av Otto Linton (M). Här ifrågasätter Linton, på liknande sätt som Mats Odell (se ovan), den borgerliga regeringens iver att få föräldrar att lämna sina barn på förskolan. Kinberg Batra, som i artikeln titulerar sig ”riksdagsledamot och småbarnsförälder” kontrar med att ”Alla föräldrar stävar att kombinera jobb och familj på bästa sätt.” Man kan tänka sig att den som använde livspussel i rubriken just knöt an till den problemformulering om att kombinera familje- och yrkesliv, som ligger nära den gängse användningen av livspusslet. Formuleringen är sluten, det handlar enligt författaren inte sig om några, vissa eller många, utan ”Alla föräldrar”. Förhoppningen är att låsa fast den diskursiva

<sup>54</sup> O Nilsson, *Oro för stagnation bland borgerliga*, DN, 110225, hämtad 120315, <<http://www.dn.se/nyheter/politik/oro-for-stagnation-bland-borgerliga>>

<sup>55</sup> A Kinberg Batra, *Moderat familjepolitik vill lösa livspussel*, SvD, 090903, hämtad 120315, <[http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/moderat-familjepolitik-vill-losa-livspussel\\_3462855.svd](http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/moderat-familjepolitik-vill-losa-livspussel_3462855.svd)>

<sup>56</sup> O Linton, *Var är valfriheten inom borgerlig familjepolitik?*, SvD, 090901, hämtad 120315, <[http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/var-ar-valfriheten-inom-borgerlig-familjepolitik\\_3446585.svd](http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/var-ar-valfriheten-inom-borgerlig-familjepolitik_3446585.svd)>

praktiken kring den här typen av familjer till att det handla om två föräldrar som båda vill finnas i arbetslivet.<sup>57</sup> Hon går i svaromål mot den kritik som riktar in sig på en allt för positiv inställning till förskolan från Moderaternas sida. Det gör hon genom att försäkra att Moderaterna visst tror på familjernas förmåga att "[...]välja de lösningar som passar dem och deras barn bäst[...]". Det är tydlig koppling till kontinuiteten i Moderaternas tanke om samhället och individen, där den enskildes fria val lyfts fram. En aktivering av en liberal diskurs, men där livspusslet har en plats. Men också en annan bild träder fram. "Dagens moderater" menar hon "måste inse att förskola uppskattas och spelar en avgörande roll för många av våra väljares vardag." Man kan konstatera att Kinberg Batra i texten försöker balansera mellan en liberal diskurs där man lämnar öppet för individ och familj att göra egna val, samtidigt som hon försvarar satsning på förskolan, just en typ av politik som förespråkare för individens egna fria val ofta kritiserat. Man kan spåra en form av kreativitet<sup>58</sup> inom diskursen i förhållningssättet att balansera mellan förskola och liberal-konservativ individ-familjefokus. Enoksons påpekande att arbetet är ett dominerande projekt<sup>59</sup> i förhållande till livets övriga projekt märks tydligt i den här, av Kinberg Batra framförda, mer allmängiltiga tolkningen av vad livspusslet står för politiskt. Om Claesons debattartikel utmanar genom att framhäva hushållsarbetet som "livsviktigt" är det i Kinberg Batras text arbetet och dess kombination med familj som är livspusslets innebörd.

För de socialdemokratiska politiker som kommer till tals i materialet finns det ett före och ett efter valet 2010. Före valet 2010 är Ylva Johansson (som vi sett ovan) kritisk till begreppet livspusslet. Det tjänar inte som beskrivning av verkligheten att reducera familje- och vardagsproblem till ett begrepp som livspusslet, heter det. Istället förordas ett fokus på jämställdhetsfrågorna. När Johansson återvänder till begreppet livspusslet ett år senare, efter valet 2010, är inställningen till begreppet annorlunda. I artikeln "S vill satsa för längre arbetsliv"<sup>60</sup> säger hon följande om livspusslet: "I valet förlorade vi debatten om livspusslet till Moderaterna och dammråttorna." Här trivialiseras inte begreppet längre, det finns ingen kritisk hållning till begreppet som sådant. Man har inte ens "förlorat debatten om jämställdheten", man har "förlorat debatten om livspusslet". Nu är det snarare användningen av begreppet som kritiserats, att det kommit att handla om "dammrättor". Åsytningen går att härleda till den omfattande debatten om RUT-avdraget som valrörelsen 2010 i mångt och mycket präglades av. Man kan tydligt se att Ylva Johansson ändrat sitt förhållande till begreppet sedan debattartikeln riktad mot Kristdemokraternas familjepolitik. Från att ha strategin att inte jobba med begreppet alls vill man nu ta det till sig och fylla det med eget innehåll. I det här fallet framhålls hur viktigt ett hållbart arbetsliv, där man inte sliter ut sig i förtid, är för att få ihop livspusslet. Det här är delvis ett

<sup>57</sup> Fairclough, om att låsa fast diskursen. Ideologiskt potentia antaganden, s. 54.

<sup>58</sup> N Fairclough, *Media Discourse*, Edward Arnold, London, 1995, s. 60.

<sup>59</sup> U Enokson, *Livspusslet: tid som välfärdsfaktor*, Växjö University Press, Växjö, 2009, s. 29.

<sup>60</sup> L Larsson, *S vill satsa för längre arbetsliv*, DN, 111024, hämtad 120315, <<http://www.dn.se/nyheter/sverige/s-vill-satsa-for-langre-arbetsliv>>

utmanande sätt att använda livspusslet på. De flesta texter som använder begreppet utgår ifrån den tysta överenskommelsen att det handlar om medelklassfamiljer med karriärssugna föräldrar inom tjänstemanna- eller akademikeryrken. När Ylva Johansson pratar om ett hållbart arbetsliv tonar snarare bilden fram av någon med ett tyngre yrke, där arbetsskador är vanligare, fram. Även här finns en kreativitet<sup>61</sup> kring hur diskurser aktiveras i anslutning till livspusslet. Diskursen som aktiveras handlar om ett hållbart arbetsliv. Här är arbetsmiljö, osäkra arbeten och den psykosociala miljön viktiga delar.

Även andra socialdemokratiska företrädare uttalar sig om livspusslet efter valet 2010. I två artiklar<sup>62</sup> i oktober 2011 rapporteras om S budgetförslag. Bland annat rapporteras om att RUT-avdraget till stora delar finns kvar i budgetförslaget. Vilket, enligt journalisten själv, ”bottnar i en önskan att inte stöta bort potentiella väljare inom storstädernas medelklass”. Citatet visar hur uppfattningen om att livspusslet gäller medelklass med jobb cementeras i diskursen. Genren är nyhetsjournalistik, men textförfattaren tar sig ändå friheten att kommentera uppsättet med det politiska förslaget.

I artikeln ”S-budget med ändrade rut-avdrag” citeras Socialdemokraternas partiledare Håkan Juholt ”Vi inser att (rut) är ett svar på livspusslet för många människor, barnfamiljer och pensionärer och då är vi beredda att låta det vara kvar[...]”. Här fokuserar Juholt på ”barnfamiljer och pensionärer” som huvudfokus med RUT-avdraget. Citatet är mycket intressant om man letar efter skiftningar i diskursen kring livspusslet. Formuleringen ”vi inser” indikerar att man tänkt om i frågan, att man backar från en tidigare position. Det kan ses som ett medgivande om att livspusslet är ett reellt problem och att RUT-avdraget kan vara till gagn för andra än mycket rika personer (som argumentationen tidigare varit). Även formuleringen i slutet av citatet, ”vi är beredda att låta det vara kvar”, indikerar en förändring i hur man förhåller sig till frågan. Den manifesta intertextualiteten<sup>63</sup> syns i att citatet från Juholt i den senare artikeln kompletteras med kommenterande och delvis värderande text genom ”vänsterfalangen”. Fokus ligger här på det politiska spelet, ett tecken på den politiska journalistikens ”sportifiering”.

## **Uppbrott och livskris**

Flera av de studerade texterna är längre intervjuer där teman som livskris och uppbrott behandlas, båda begrepp som återkommer i flera av dessa texter. I materialet dyker ett antal av den typen upp, samtliga handlar om kvinnor. Som nämndes i metodavsnittet är inte alltid livspusslet en så framträdande del av artiklarna som i den politiska debatten. I artiklarna under

---

<sup>61</sup> N Fairclough, *Media Discourse*, Edward Arnold, London, 1995, s. 60.

<sup>62</sup> P Wallberg & O Nilsson, *S-budget med ändrade rut-avdrag*, DN, 111003, hämtad 120315, <<http://www.dn.se/nyheter/politik/s-budget-med-andrade-rut-avdrag>> och H Rosén, *Fler skolbänkar i omstridd S-budget*, DN, 111004, hämtad 120315, <<http://www.dn.se/nyheter/politik/s-vill-satta-fler-i-skolbanken>>

<sup>63</sup> N Fairclough, *Discourse and Social Change*, Polity, Cambridge, 1992, s. 232-233.

den här rubriken används de mer subtielt, men knyts ändå tydligt ihop med andra viktiga begrepp i artiklarna. Det övergripande temat återspelar alltså på texternas gemensamma fokus på uppbrott och livskris hos de kvinnor som intervjuas.

En artikel som på ett tydligt sätt avhandlar relationen mellan identiteten som kvinna och livspussel är ”När stormen lagt sig”<sup>64</sup> där artisten Asha Ali intervjuas. Tonen i artikeln är personlig, närgående och samtalande<sup>65</sup>. Artikeln är publicerad i samband med att Ali släpper en ny skiva. Narrativet är uppbyggt kring hur en separation ledde till den kreativa process som slutade i en ny skiva. Uppbrott är som nämnt tidigare ett viktigt. I texten konstateras exempelvis att ”[...] upprottet går som en röd tråd [...]” genom den nya skivan. Livspusslet infogas i artikeln genom en mening där den kraschade relationen beskrivs. ”Det finns inte längre någonting kvar, förutom ett nytt livspussel att lägga.” Här blir livspusslet en situation som personen i fråga på ett individuellt plan är satt att hantera, spillrorna av ett tidigare liv. Att vara mamma, kvinna och artist är en viktig del av berättelsen om huvudpersonen. Det återkommer i flera delar av artikeln, exempelvis i ingressen som konstaterar att ”Både barn och separation kom emellan.” när karriären tog en paus. Allra mest framträdande är den när Ali pratar om att hitta balans i livet genom ”[...] att sammanfoga mina roller – som kvinna, mor och låtskrivare.” Själv framhäver hon alltså sin strävan efter att sammanfoga sina roller, som kvinna, mor och låtskrivare. Journalisten i sin tur kommenterar den nya livssituationen och benämner den ”ett nytt livspussel att lägga”. Livspusslet får en viktig roll i de här två meningarna, som en sammanfattning av det Ali säger om sina roller. Det kopplas ihop i en *ekvivalenskedja*.<sup>66</sup> Hur viktig rollen som mamma är i sammanhanget förstärks också av artikelns slutkläm där det berättas att Ali kommer vara en närvarande mamma även under turnén som snart väntar ”[...] men bara varannan vecka.” avslutas meningen, för att understryka hur ett pussel kan se ut. Inte minst den sista meningen understryker att artikeln vill spegla Alis artisterskap ur ett perspektiv där hon tillskrivs huvudidentiteten mamma. Livspusselbegreppet knyts ihop med moderskapet och fokuseringen på barnets medverkan på turnén visar att det är en viktig koppling. Här är det viktigt att uppmärksamma det avvikande i att artikeln lyfter fram en ensamstående kvinna av utländsk härkomst som en person med livspussel.

En annan text där uppbrott och livskris tydligt återkommer som ett tema är ”Mamma Mia trivs bäst på skuggsidan”<sup>67</sup> där skådespelaren Mia Skäringer intervjuas om sin yrkesroll och rollen som förälder. Artikeln belyser förväntningar som vilar på kvinnor i familjelivet. Hon berättar bland annat om hennes aktuella föreställning:

---

<sup>64</sup> A Sundqvist, *När stormen lagt sig*, DN, 090612, hämtad 120315, <<http://www.dn.se/kultur-noje/musik/nar-stormen-lagt-sig>>

<sup>65</sup> Fairclough kallar det *conversationalization*. N Fairclough, *Media Discourse*, Edward Arnold, London, 1995, s. 9-14.

<sup>66</sup> M Winther Jørgensen & L Phillips, *Diskursanalys som teori och metod*, Studentlitteratur, Lund, 2000, s. 50.

<sup>67</sup> Nicholas Wennö, *Mamma Mia trivs bäst på skuggsidan*, DN, 100415, hämtad 120315, <<http://www.dn.se/pa-stan/scen/mamma-mia-trivs-bast-pa-skuggsidan->>>

[...] få ihop det förbannade ”livspusslet”, kraven på att vara en perfekt Mama-mamma, vara rolig på jobbet, ställa upp på husfridsknall [...]

Begreppet kopplas här ihop med begreppet Mama-mamma, syftande på tidningen Mama, samt med en prestationsångest inför att vara en tillräckligt bra förälder och partner. En sk ”Mama-mamma” (kopplat till livsstilsmagasinet Mama) som presterar såväl på jobbet som hemma. Det här citatet knyter an till en debatt om hur hushållsarbetet är organiserat och de som hävdar att jämställdheten i arbetslivet inneburit en allt större snedfördelning i arbete mellan män och kvinnor generellt, när kvinnor fortfarande sköter mer av hemarbetet samtidigt som man gör karriär.<sup>68</sup> Den här texten är mer tydligt ifrågasättande och lutar mot en diskussion som lyfter jämställdhetsfrågor.

Temat uppbrott och livskris framträder också tydligt i artikeln ”Det måste finnas något som skaver”<sup>69</sup>, en intervju med musikern Pernilla Andersson. I artikeln beskrivs Anderssons kris när hon fastnade i beroende från sömntabletter och valium. Hon ”arbetade i studion hela dagarna, skrev låtar på nätterna, sökte andrum på krogen och limmade ihop sitt skeva livspussel med sömntabletter och valium.” Det här pusslet är så stressigt att det inte går ihop. Några meningar nedanför berättas däremot att nuförtiden ”rättar Pernilla sig efter syrsornas rytm i rhododendronbusken utanför studiofönstret”, en formulering som ställer upp en form av motsatsförhållande till det skeva livspusslet – ett liv i balans. Flera meningar i texten behandlar frågan om att livet är möjligt, och viktigt, att planera. Hon beskrivs också som en person som tidigare hade ”en utstakad livslinje i bakhuvudet”.

I de här texterna, inte minst den sista, behandlas livet som ett projekt.<sup>70</sup> I många av citaten försöker journalist och intervjuad förhålla sig till hur man tänkt sig att livet skulle bli och hur det istället blivit. Livspusslet handlar här till viss del om den vardag som kvinnorna i fråga har att hantera, den krassa verkligheten, som man som individ har att hantera. Begreppet kommer in i texterna som ett sätt att bearbeta att den stora berättelsen om livet fått sig en törn, att berättelsen inte löper så rakt som omvärlden och man själv tidigare hoppats. Kontrollen över ödet är delvis bruten. Man kan konstatera att alla huvudpersoner är kvinnor och att uppbrott och livskris verkar mer intressant att koppla till kvinnors identitet och livssituation.

---

<sup>68</sup> *Brist på jämställdhet i hushållsarbetet bidrar till att kvinnor mår sämre än män*, Stockholms Universitet, hämtad 120518, <http://www.su.se/om-oss/press-media-nyheter/pressrum/brist-pa-jamstalldhet-i-hushallsarbetet-bidrar-till-att-kvinnor-mar-samre-an-man-1.7095>

<sup>69</sup> A Bodin, *Det måste finnas något som skaver*, DN, 110227, hämtad 120315, <<http://www.dn.se/livsstil/intervjuer/det-maste-finnas-nat-som-skaver>>

<sup>70</sup> Giddens utvecklar tankar om att självet i det senmoderna har blivit ett reflexivt projekt, vilket också utvecklas i Metodavsnittet. A Giddens, *Modernitet och självidentitet: självet och sambället i den senmoderna epoken*, Daidalos, Göteborg, 1997, s. 44-45.



## **Manlighet i förändring**

I ett antal artiklar diskuteras könsroller i familjen. Inte minst är det männens roll som är intressanta att spegla, både i artiklar om föräldrakapet och som en del av en debatt om jämställdhetsarbetet och hur långt det kommit. Det kommer jag här försöka beskriva genom tre artiklar som publicerades efter premiären av TV-serien ”Våra vänners liv”, en artikel om velourpappor och spegla det i en artikel om parterapi och könsrollerna.

På det redaktionella planet väljer DN att använda sig av tydliga överrubriker för att slå an ett tema i flera artiklar. ”Velourpappa 2010” var ett sådant tema som utgjordes av en rad artiklar på DN Livsstil under 2010. Rubrikerna var bland annat ”Jacob skulle aldrig kunna överge Thea”<sup>71</sup>, ”Att dela lika provocerar fortfarande”<sup>72</sup> eller ”Män är väl inga lealösa mähän”<sup>73</sup>. En studie av dessa artiklar skulle i sig utgöra en intressant uppsats. Överrubrikerna hjälper till att paketera de diskussioner som lyfts fram genom artiklarna. Förutom att tidningen publicerar texter som ger uttryck för olika ståndpunkter finns det, som exempelvis Fairclough påpekar, en uttalad vilja att anpassa den mediala utformningen till underhållning som är lätt att ta till sig.<sup>74</sup> I den processen blir det intressant att sätta överrubriker, en form av tematisering av tidningarna. I artiklarna om TV-serien ”Våra vänners liv” har redaktionen satt överrubriken ”En man av vår tid”.

En debatt bröt under november 2010 ut på DN:s kultursidor efter premiären av ”Våra vänners liv”, en TV-serie om fyra medelålders män i Stockholmsområdet. Tre av debattartiklarna har granskats inom den här uppsatsen eftersom livspusslet används i flera av artiklarna.<sup>75</sup> Först ut var Jens Liljestrand i ”Mjuka män gör saker tillsammans”<sup>76</sup>, en artikel jag alltså beskriver för att ge en helhetsbild av debatten, även då livspusslet inte finns med som begrepp. Liljestrand skriver i en krönika med det övergripande redaktionella temat ”En man av vår tid” om vad han uppfattar som en mjukare, mer städad och mindre stereotyp maskulin man och hur denne träder fram i TV-serien ”Våra vänners liv”. Han beskriver huvudpersonerna som ”[...] vita svenskar med typiska medelklassjobb, på väg in i medelåldern och omgivna av varierande konstellationer av barn, fruar och flickvänner.” Här används ordet ”svenskar” för att, kan man misstänka, jämna ut

---

<sup>71</sup> T Lerner, *Jacob skulle aldrig kunna överge Thea*, DN, 100504, hämtad 120518, <<http://www.dn.se/insidan/insidan-hem/jacob-skulle-aldrig-kunna-overge-thea>>

<sup>72</sup> T Lerner, *Att dela lika provocerar fortfarande*, DN, 100429, hämtad 120518, <<http://www.dn.se/insidan/insidan-hem/att-dela-lika-provocerar-fortfarande>>

<sup>73</sup> P Letmark, *Män är väl inga lealösa mähän*, DN, 100426, hämtad 120518, <<http://www.dn.se/insidan/insidan-hem/man-ar-val-inga-lealosa-mahan>>

<sup>74</sup> Fairclough pekar på tendensen att det mediala språket blir allt mer fokuserat på underhållning och marknadsanpassat (*marketized*). N Fairclough, *Media Discourse*, Edward Arnold, London, 1995, s. 10.

<sup>75</sup> Livspusslet nämns i artiklarna av Järveklo och Sveland, men inte Liljestrands. Hans artikel har däremot varit viktig att ta med för att förstå de andra två.

<sup>76</sup> J Liljestrand, *Mjuka män gör saker tillsammans*, DN, 101122, hämtad 120315, <<http://www.dn.se/kultur-noje/mjuka-man-gor-saker-tillsammans>>

maktrelationer. En av poängerna med texten är att visa att männen inte längre är strukturellt överordnade, att tvärtom ofta är underordnade i relation till kvinnor. För att förstärka den poängen används också en delvis nedlåtande ton gentemot männen i fråga.

Artikeln huvudsakliga poäng är att det pågår en hätsk feministisk debatt om att jämställdhetens positioner successivt flyttas tillbaka, medan han menar att motsatsen egentligen händer - inte minst genom att mansrollen förändras. Detta tycker han sig alltså se i ovan nämnda TV-serie där huvudpersonerna lever jämställt, sällan blir arga, aldrig våldsamma och inte intresserar sig för ”sport, porr eller nätpoker”. Flera saker är intressanta med den här artikeln. Vi får tidigt reda på vilka som är huvudentiteten som författaren intresserar sig för (”vita svenskar med typiska medelklassjobb”). Det sätter ramen för vem helt det här debattutbytet ska komma att handla om. Den huvudsakliga poängen, att jämställdheten visst ökar och detta genom en förändrad manlighet, kompletteras också av en argumentation i stil med: det är på rätt väg. Möjligtvis är allt inte bra idag, men männen i fråga intresserar sig varken för ”sport, porr eller nätpoker”.

Liljestrands artikel får Sveland och Järvklo att skriva inlägg i debatten i vilka livspusslet figurerar. Båda artiklarna vänder sig mot seriens positiva bild och menar istället att den är ett försök att vara banbrytande men slutligen hamnar i samma könsstereotypa fälla som mycket annat. De flickvänner som finns med i marginalen är hårda, på gränsen till elaka. Författarna pekar på att mycket av handlingen faktiskt bygger på dråpliga missförstånd som i grund och botten är tänkt att återspegla naturliga skillnader mellan män och kvinnor, något de båda vänder sig mot. Järvklo deklarerar att ”Vi måste våga prata om de nya männen.” och tolkar rollfigurerna i TV-serien mer som ett uttryck för många mäns självbild än av verkligheten. Han drar paralleller till 1940- och 50-talens städade mansroll, varken våldsam eller explicit sexistisk. Om den vänliga och ansvarstagande mansrollen då intogs för att försvara legitimiteten hos den patriarkala ideologin frågar sig Järvklo vad den mysiga framtoningen hos männen i ”Våra vänners liv” legitimerar: ”Kanske en liberal världsbild där förtryck och maktordningar liksom har upphört att existera, åtminstone i västvärlden.” Här riktar författaren en anklagelse mot Liljestrand och mot andra företrädare för vad han menar är ”en liberal världsbild”. Företrädare för en sådan världsbild ser inte bara annorlunda på maktrelationerna mellan män och kvinnor – de, menar han, bortser helt från hur verkligheten är beskaffad.

Livspusslet lyfts in i debatten genom Niclas Järvklo som i artikeln ”Goda män de nya rebellerna”<sup>77</sup> konstaterar att ”Män i dag behöver inte revoltera eller riskera någonting. Det räcker att dricka latte, intressera sig för matlagning och prata om relationer och livspussel. Och vara mjuka.” Språkligt knyts livspusslet här ihop med latte, matlagning och vänner. Ställt mot det

---

<sup>77</sup> N Järvklo, *Goda män de nya rebellerna*, DN, 101216, hämtad 120315,

<<http://www.dn.se/kultur-noje/debatt-essa/niclas-jarvklo-goda-man-de-nya-rebellerna>>

”förtryck” och de ”maktordningar” som tidigare nämnts blir livspusslet här något mycket trivialt. Som att bara skrapa på ytan till en problematik som är mycket djupare.

Maria Svelands inlägg i debatten har rubriken ”Dagens stjärngossar borde bråka mer”<sup>78</sup>. Huvudpoängen är att Liljestrands artikel helt saknar könsmaktsanalys, en frustration över att alla problem och livssituationer endast ses ur ett individuellt perspektiv. Orsaken ligger i främst mäns oförmåga ”att betrakta sig själv utifrån”, ”de saknar all slags maktanalys”. I Svelands ögon är det ”rent mansförakt” att påskina att det vore revolutionerande med män som faktiskt bryr sig om varandra. Rubriken, med ordet ”stjärngossar” är en ordlek som anspelar på skådespelarna som stjärnor och på debatten om manlighet och jämställdhet genom ”gossar”. Det senare har en mindre positiv klang. Även om ”gossar” inte är direkt nedsättande slår det an en uppfostrande ton, med det underförstådda budskapet att huvudpersonerna är skenheliga. Livspusslet finns närvarande genom återgivning av Järvklos citat (se ovan).

Det finns flera intressanta poänger att göra av den här debatten och av att livspusslet finns med i den. Den första är att det är tydligt att de två svarande debattörerna vänder sig mot en avklädd genusanalys i bemärkelsen att man idag allt för ofta missar aspekter såsom makt och struktur i analysen. Den individualiserade synen på de problem som finns i relationen mellan män och kvinnor och som i sin tur får till följd att det inte finns någon lösning utanför det privata eller enskilda. Perspektivet återkommer i andra artiklar, både kring könsroller och i artiklarna om familjepolitik, varvid man kan konstatera att problemet uppfattas som utbredd. Den andra poängen är att det är intressant att titta på varför de två senare debattörerna väljer att anknyta till livspusslet alls. Debatten handlar om feminism, jämställdhet och manlighet – varför blanda in livspusslet här? Sannolikt har det att göra med den typen av formuleringar som finns i Liljestrands artikel där ”vita svenskar med medelklassjobb” lyfts fram som huvudentiteten som debatten handlar om. Det är för att knyta an till denna identitet som Järvklo och sedan Sveland skriver om lattedrickande, matlagningsintresserade män som pratar om relationer och livspussel. Man bör också uppmärksamma den *manifesta intertextualitet* som flyter genom de här tre texterna, att de tydligt bygger på varandra.<sup>79</sup> Sveland hämtar kraft och argument ur Järvklos text. Artiklarna om ”Våra vänners liv” lyfter tydligt frågan om hur mansrollen förändras och hur maktförhållandet mellan könen påverkas av den nya materiella och värderingsmässiga omgivningen.

Under DN:s tema ”Velourpappa 2010” publiceras artikeln ”Ni ska inte föda eller amma - men ni är viktiga”<sup>80</sup>. Hela temat handlar om manlighet i förändring, om en förskjutning där det blir allt

---

<sup>78</sup> M Sveland, *Dagens stjärngossar borde bråka mer*, DN,

<<http://www.dn.se/kultur-noje/dagens-stjarngossar-borde-braka-mer1>>

<sup>79</sup> N Fairclough, *Media Discourse*, Edward Arnold, London, 1995, s. 75ff.

<sup>80</sup> P Letmark, *Ni ska inte föda eller amma – men ni är viktiga*, DN, 100428, hämtad 120315,

mer accepterat och eftersträvansvärt att vara en närvarande och aktiv pappa. Alla artiklarna inbegriper inte begreppet livspusslet och endast ovanstående artikel kommer med i den här studien. I artikeln får vi möta en grupp blivande pappor som träffas för att bli utbildade inför förlossning. Livspusslet kommer med för att beskriva det liv som kommer efter förlossningen: ”– Nyckeln till att ni ska lyckas med [livet efter förlossningen] är att ni sänker kraven. [...], säger Mats Berggren och ritar en cirkel på tavlan för att illustrera ’livspusslet.’” Här är livspusslet det som väntar efter förlossningen, en form av förhandling mellan karriär, familjeliv, rollen som pappa. Redan i artikelns inledning får vi veta att det är avvikande att män bryr sig om föräldraskapet: ”– Bara att ni är här betyder att ni är mera ’på’ än de flesta.” förklarar pappagrupperledaren.” Fokus i artikeln ligger vid att diskutera mannens roll under en graviditet. Att det är av vikt att man har en egen relation till barnet och vågar ha egna känslor inför förlossningen - inte bara upplever allt genom sin partners referensram. Rollen som förälder och pappa framhävs som viktig. Journalisten lyfter fram att konsensus råder kring hur rollen ska hanteras. ”När förlossningen väl är avklarad är papporna överens om att de ska ta ett stort ansvar och vara närvarande för barnet, från dag ett.” Artikeln målar en mycket positiv bild av hur rollen som pappa utvecklats och av hur papporna i fråga ser på föräldraskapet. Som Fairclough påpekar är det intressant att uppehålla sig vid vilka som kommer till tals i artikeln.<sup>81</sup> Det första att lägga märke till är att journalisten är frånvarande i texten, ställer inga frågor utan intar en typ av ”fluga på väggen”-roll. I texten får experten, personen som håller pappakursen stort utrymme. Han citeras upprepade gånger och hans citat blir också artikelns rubrik.<sup>82</sup> Expertens porträtteras som helt överens med de representanter för vanliga män som kommer till tals. Här råder ett, utmålas det som, konsensusförhållande mellan vanliga män och experter på området. Den positiva tonen understryker att ett viktigt syfte med artikeln är att visa upp en förändrad manlighet och att det inte finns en konflikt på området. Den positiva bild som artikeln förmedlar av engagemanget i familj och hem går på tvärs med det faktum som Boye belyser, nämligen att hushållsarbetet alltfjämt är mycket ojämnt fördelat.<sup>83</sup>

I artikeln ”Parterapi kan förstärka könsrollerna”<sup>84</sup> intervjuas Sara Eldén som i ett forskningsprojekt studerat relationsprogram på TV och självhjälpböcker om relationer. Så här ser problemformuleringen ut:

---

[http://www.dn.se/insidan/insidan-hem/ni-ska-inte-foda-eller-amma--men-ni-ar-viktiga->](http://www.dn.se/insidan/insidan-hem/ni-ska-inte-foda-eller-amma--men-ni-ar-viktiga-)

<sup>81</sup> Se N Fairclough, *Media Discourse*, Edward Arnold, London, 1995, s 186 och 203, och P de los Reyes & D Mulinari, *Intersektionalitet: kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*, Liber, Malmö, 2005, s. 9-10.

<sup>82</sup> Som van Dijk påpekar är rubriken viktig för hur artikeln uppfattas. T A van Dijk, *Racism in the press*, Routledge, London, 1991, s. 50-51.

<sup>83</sup> Stockholms Universitet, *Brist på jämställdhet i hushållsarbetet bidrar till att kvinnor mår sämre än män*, hämtad 120520, <http://www.su.se/om-oss/press-media-nyheter/pressrum/brist-pa-jamstalldhet-i-hushallsarbetet-bidrar-till-att-kvinnor-mar-samre-an-man-1.7095>>

<sup>84</sup> Å Bolmstedt, *Parterapi kan förstärka könsrollerna*, DN, 090921, hämtad 120315, <http://www.dn.se/insidan/insidan-hem/parterapi-kan-forstarka-konsrollerna>>

I självhjälpböcker, tidningarnas frågespalter och radions ring inprogram dyker de upp: relationsexperterna som hjälper oss att lösa livspusslet. I teve får vi följa med ända hem till vilna par som får hjälp att pussla ihop kärlek, karriär, barn, sexliv, hemarbete, fritid och stress.

Livspusslet används i artikeln som en symbol för en utveckling som tagit problemställningen inom parrelationer från att ha med kultur eller maktstrukturer att göra till att handla om individernas personligheter. En utveckling som underbyggs av det perspektiv som blivit rådande om att ”vi har lämnat det patriarkala samhället och i dag har alla möjlighet att fixa en relation som passar just dem.” Språkligt knyts begreppet ihop med ”pussla”, ”kärlek”, ”karriär”, ”barn”, ”sexliv”, ”hemarbete”, ”fritid” och ”stress”. Även om jämlikhet, trygghet och respekt har blivit ledord inom relationshjälpen framhåller Eldén att den lösning som relationsexperterna i det material hon studerat presenterar ofta tar oss tillbaka till traditionella könsroller. I ett av TV-programmen ska mannen och kvinnan separat få diskutera och reflektera över sin familjesituation. Mannen uppmanas följa med ut i familjens verkstad för att diskutera förhållandet i bilmekartermer och kvinnan uppmanas måla ett självporträtt i skogen. Accepterar man som deltagare i programmet inte premisserna lastas problemet över på en själv, man vill inte vara med på lösningen.

Det finns också andra typer av artiklar som på ett intressant sätt behandlar rollen som pappa och som man. Exempelvis i artikeln ”Bodström petas ur justitieutskottet”<sup>85</sup> där riksdagsledamoten Tomas Bodströms vara eller icke vara i riksdagen efter valet 2010 behandlas. Bodström citeras säga att ”När många klagar på att det är svårt att få livspusslet att gå ihop bör riksdagen föregå som gott exempel.” Han vänder sig mot svårigheten att bli beviljad föräldraledighet som riksdagsledamot. Här argumenteras för att riksdagens regler bör ses över. Livspusslet spelar en viktig roll av två anledningar. Dels spelar det på, vad avsändaren uppfattar som, en vedertagen bild av verkligheten. Dels anknyter det till att när många politiker i sin retorik börjat anamma begreppet bör det av rättviseskäl också gälla politikerna själva. Man kan också tänka sig att det används för att framhäva det goda uppsåtet, att tillbringa tid med sin familj – en del av en modern mansroll.

## **Andra innebörder**

Ovan har jag försökt ge en bild av de mest framträdande sätten som livspusslet används och de innebörder det laddas med. Det innebär givetvis att andra perspektiv, som är mindre förekommande men ändå finns i materialet, ägnas mindre uppmärksamhet. Det kan därför vara intressant att, innan vi går in på diskussionen och slutsatserna, påpeka att det finns en annan intressant betydelse som endast några av texterna ger livspusslet. I materialet återfinns flera artiklar där livspussel används som synonym till ord som livsförlopp eller livsberättelse. Det används här för att beskriva hur man lagt ihop ett pussel för att få inblick i sitt eget eller någon

---

<sup>85</sup> TT, *Bodström petas ur justitieutskottet*, DN, 101008, hämtad 120315,  
<<http://www.dn.se/nyheter/sverige/bodstrom-petas-ur-justitieutskottet>>

annans liv. Den här innebörden finns exempelvis i ”Minnen av en tyst mamma”.<sup>86</sup> Där beskrivs att Lizzie Doron, som skrivit en bok om sin mor,

tog ledigt från arbetet på universitetet i Tel Aviv för att lägga sin mammas livspussel. I dag vet hon en del om moderns bakgrund, men mycket är för alltid dolt.

Här handlar inte pusslandet om att få ihop vardagen eller att hinna med saker. Här handlar pusslandet om att få inblick i sin mors liv. Det kan tyckas mindre vidkommande för uppsatsen, men det belyser ändå en intressant aspekt, nämligen berättelsen om livet. Det lyfter fram den röda tråd som går genom många av användningarna av begreppet livspusslet, nämligen berättelsen om, och skapandet av, livsprojektet.

---

<sup>86</sup> T Lerner, *Minnen av en tyst mamma*, DN, 110411, hämtad 120315,  
<<http://www.dn.se/insidan/insidan-hem/minnen-av-en-tyst-mamma>>

## Diskussion

Den här uppsatsen har haft som mål att undersöka vem som i den mediala rapporteringen lägger livspusslet. Målsättningen har också varit att gräva djupare i frågan om varför begreppet vunnit så mycket mark på kort tid. Att det blivit ett modeord som många dragits till – bloggare, politiker, ledarskribenter och kolumnister – har stått klart tidigare. Men vad det beror på är fortfarande en relevant frågeställning.

Efter en analys av de 48 artiklarna står det klart att livspusslet är utbrett inom flera journalistiska genrer. Det fylls med delvis olika innebörder och definitioner samt lyfts i vitt skilda sammanhang i de olika texterna. En dominerande tolkning av vad livspusslet innebär framträder när texterna analyserats. Det handlar om familjer med hemmavarande barn där båda föräldrarna finns i arbetslivet och vill stanna där. Genom flera av texterna framgår att det i första hand rör personer i storstadsområdena. En urban livsstil, där utbudet av kultur, nöje, aktiviteter och impulser av olika slag är överväldigande, ligger outtalat i definitionen. Det rör sig också om människor som lägger vikt vid karriären och således har jobb som tillåter någon form av statusmässig klättring. Med den här definitionen uttalad ska också påtalas att betydelsen i många av artiklarna också utmanas. Det är nämligen en av uppsatsens slutsatser att den diskursiva praktiken är tydligt kreativ varvid man, med utgångspunkt i Faircloughs analysmodell, kan misstänka att diskursordningen kring livspusslet är stadd i förändring.<sup>87</sup>

Den genre där begreppet dyker upp mest frekvent under den studerade perioden är i den politiska debatten och då i hög grad för att artikulera åsikter om barnfamiljers situation. Av de 48 studerade artiklarna tillhör hälften (24) den politiska genren. Mellan 2009 och 2011 ökar också enigheten kring att använda begreppet livspussel bland de politiska aktörerna. Exempelvis visar både moderater och socialdemokrater innan valet 2010 visst motstånd mot att använda begreppet, det är inte oproblemiskt för någon part. Efter valet gör främst Socialdemokraterna en tydlig omsvängning och begreppet anammas av flera framträdande företrädare.<sup>88</sup> Den snabba skiftningen från socialdemokratiska företrädarens sida kan ses som en vilja att återhämta en del av det förtroende som tappades i form av minskat antal röster i valet 2010.<sup>89</sup> Det är en form av sökprocess för att hitta var ens väljare tog vägen. Ändringen i förhållningssätt till begreppet visar

---

<sup>87</sup> Se Metodavsnittet samt N Fairclough, *Media Discourse*, Edward Arnold, London, 1995, s. 60.

<sup>88</sup> Se exempelvis L Larsson, *S vill satsa för längre arbetsliv*, DN, 111024, hämtad 120315, <<http://www.dn.se/nyheter/sverige/s-vill-satsa-for-langre-arbetsliv>>, TT, S accepterar skattesänkningar, SvD, 111005, hämtad 120315, <[http://www.svd.se/naringsliv/s-accepterar-skattesankningar\\_6525614.svd](http://www.svd.se/naringsliv/s-accepterar-skattesankningar_6525614.svd)>, P Wallberg & O Nilsson, S-budget med ändrade rut-avdrag, DN, 111003, hämtad 120315, <<http://www.dn.se/nyheter/politik/s-budget-med-andrade-rut-avdrag>> och H Rosén, Fler skolbänkar i omstridd S-budget, DN, 111004, hämtad 120315, <<http://www.dn.se/nyheter/politik/s-vill-satta-fler-i-skolbanken>>

<sup>89</sup> L Larsson, *S vill satsa för längre arbetsliv*, DN, 111024, hämtad 120315, <<http://www.dn.se/nyheter/sverige/s-vill-satsa-for-langre-arbetsliv>>

också att livspusslet uppfattas som en viktig förklaring till valresultatet 2010 och att det ses som en viktig del av samhällsdebatten.

## En instabil diskursordning

Många av de studerade texterna förhåller sig på ett *konventionellt*<sup>90</sup> sätt till den definition av livspusslet som identifierats ovan. De viktiga begreppen i sammanhanget är stress, spänningen mellan familj och karriär samt en underliggande vilja att vara lyckad och framgångsrik. Laddningen att livspussel har att göra med förväntan att känna lycka syns inte minst i intervjun med Mia Skäringer där livspusslet knyts samman med de höga förväntningar som kopplas till att vara mamma med karriär.<sup>91</sup> Det konventionella utgörs alltså av att dessa artiklar har en gemensam bild av i vilka sammanhang livspusslet är ett relevant problem.

I likhet med Björnstam, Blockert & Karlsson<sup>92</sup> går det att identifiera en konservativ-liberal diskursordning omgärdandes familjepolitiken. Utifrån avsnittet Familjepolitiken och livspusslet ovan kan man dra slutsatsen att detta också gäller begreppet livspusslet. Det framstår som tydligt att det privata tillåtits bli politiskt (även om vissa debattörer kämpar emot<sup>93</sup>) men att det skett till priset av att diskursen skjutits mot att bli allt mer inriktad på familjefrågor och mindre på jämställdhet – på individuella snarare än strukturella problem.

Men flera exempel på *kreativitet* inom diskursordningen syns också. Det handlar både om en vilja att skjuta betydelsen mot olika politiska ideologier, bredda vilka som kan uppfattas ha ett livspussel och om att använda begreppet som synonymer för andra ord. Det här tyder på en instabilitet i det diskursiva fältet kring livspusslet, främst i de politiska texterna. Det märks i att så pass många av aktörerna är kreativa i sitt sätt att aktivera diskurser i anslutning till begreppet livspusslet. Som Fairclough påpekar är en hög grad av kreativitet ett tecken på instabilitet och förändring i den diskursiva praktiken.<sup>94</sup> Något som i sin tur påverkar och påverkas av förändringar i den sociala praktiken. Exakt var allt är på väg är svårt att säga. Utvecklingen leder mot en ökad individualisering i problembilden, men som exempelvis Chambers påpekar leder också de moderniserande processerna till ett ökat behov av trygghet.<sup>95</sup> Det här kan i sin tur bereda vägen för att en konservativ diskurs får ökat utrymme, på bekostnad av insatser för ökad

---

<sup>90</sup> Fairclough visar att kommunikativa händelsers antingen förhåller sig konventionellt eller kreativt till omgivande diskurser, där ett konventionellt förhållningssätt innebär att den rådande diskursordningen inte utmanas. N Fairclough, *Media Discourse*, Edward Arnold, London, 1995, s. 60.

<sup>91</sup> N Wennö, *Mamma Mia trivs bäst på skuggsidan*, DN, 100415, hämtad 120315, <<http://www.dn.se/pa-stan/scen/mamma-mia-trivs-bast-pa-skuggsidan>>

<sup>92</sup> L Björnstam, J Blockert & J K Larsson, *Från könsmakt till livspussel*, Södertörns högskola, Stockholm, 2007, s. 29.

<sup>93</sup> Se exempelvis E Claeson, *Sluta politisera den lilla världen*, SvD, 110103, hämtad 120315, <[http://www.svd.se/opinion/ledarsidan/sluta-politisera-den-lilla-varlden\\_5842887.svd](http://www.svd.se/opinion/ledarsidan/sluta-politisera-den-lilla-varlden_5842887.svd)>

<sup>94</sup> Se Metodavsnittet samt N Fairclough, *Media Discourse*, Edward Arnold, London, 1995, s. 60.

<sup>95</sup> D Chambers *Representing the Family*, SAGE, London, 2001, s. 24.



jämställdhet och på bekostnad av en problembeskrivning som uppmärksammar den typen av problemställningar.

Som Giddens påvisar har det senmoderna tillståndet påverkat självet till att bli ett reflexivt projekt.<sup>96</sup> Det är också framträdande i en del av de studerade texterna. Framför allt i texterna om uppbrott och livskris, där man kan se att livspussel finns med som ett sätt att hantera att ens planerade livsbana blivit stukat. Livspusslet blir ett sätt att förklara det som kommer istället.

## Vem osynliggörs genom livspusslet?

Jag har i uppsatsen försökt besvara frågan om vilka personer och identiteter som lyfts fram och används för att spegla frågorna om livspusslet. Den tydligaste skiljelinjen i vilka som beskrivs och inte är mellan dem som har jobb och inte, och därmed som antas ha ett livspussel, utifrån den dominanta definitionen. Bilden tonar fram av en fråga för relativt välbeställda. Här finns inte i första hand frågor om ett arbetsliv som sliter ut, här finns inte heller diskussionen om en livssituation som kompliceras av svag privatekonomi. Det handlar om personer som trivs med sina jobb och som inte vill lägga mindre tid på jobbet. Både kvinnor och män finns med i texterna om livspusslet, även om det är ur olika perspektiv. Männerna dyker upp i artiklar som med skilda utgångspunkter försöker utröna hur manligheten påverkas av att finnas med i familjelivet. Kvinnorna dyker upp i de längre personliga intervjuer som handlar om uppbrott, livskris och förändring.

## Slutsatser

Slutligen vill jag utveckla några tankar om vad den här uppsatsen har att säga om samspelet mellan vad Fairclough kallar den diskursiva och sociokulturella praktiken.<sup>97</sup> Livspusslet har växt fram i ett sammanhang där de arbetade timmarna i samhället fördelas allt mer skevt.<sup>98</sup> Det har, som Enokson visar, lett till ett ökat fokus på tid som en resurs att hushålla med. Den här tendensen har ökat behovet av en politisk begreppsflora som fångar upp frågan om tid. I samverkan med en allt starkare liberal diskurs som fokuserar på individ, lika rättigheter och eget val har det berett väg för intåget för begreppet livspusslet. I de studerade texterna ges begreppet olika innebörd, men det går att identifiera en dominerande tolkning som andra, utmanande tolkningar, förhåller sig till och på olika sätt bekämpar. Betydelsen är tydligast förankrad i den politiska debatt som studerats tidigare i texten. Familjer med hemmavarande barn där båda föräldrarna finns i arbetslivet. En viktig del av betydelsen handlar också om att man vill finnas i arbetslivet. Som nämnts tidigare framgår det genom flera av att det i första hand rör personer i storstadsområdena. En urban livsstil, där utbudet av kultur, nöje, aktiviteter och impulser av olika

---

<sup>96</sup> Se avsnittet Tid, rum och livets projekt under Metod samt A Giddens, *Modernitet och självidentitet: självet och samhället i den senmoderna epoken*, Daidalos, Göteborg, 1997, s. 44-45.

<sup>97</sup> N Fairclough, *Media Discourse*, Edward Arnold, London, 1995, s. 57.

<sup>98</sup> U Enokson, *Livspusslet: tid som välfärdsfaktor*, Växjö University Press, Växjö, 2009, s. 19.

slag är överväldigande, ligger outtalat i definitionen. Med den här definitionen som utgångspunkt kan man dra slutsatsen att livspusslet både ger uttryck för en stress över att hinna med att leva upp till de kulturellt överförda förväntningarna på yrkes- och familjeliv, och samtidigt är ett uttryck för en existentiell ångest som bottnar i självetvets hanterande av den instabila och otrygga situation som det senmoderna utgör för identitetsskapandet.

Medan antalet arbetade timmar ligger relativt konstant redovisas en allt mer ojämn fördelning i dessa arbetade timmar. När arbetslösa och personer utanför arbetskraften blivit allt fler har de arbetade timmarna kommit att samlas på allt färre. Det bör alltså påpekas att de tendenser som ger människor mer stress är motsägelsefulla. Som Enokson konstaterar är livspusslet ett begrepp för människor med resurser.<sup>99</sup> Har man inget jobb har man inte brist på tid, utan snarare på pengar och även i viss mån brist på ett område att bygga sin identitet kring. Det är troligt att den typ av omstrukturering som segregerar de arbetade timmarna på arbetsmarknaden haft och har konsekvenser för hur diskussionen förs, alltså varit strukturerande för diskursordningen kring livspusslet. Det märks inte minst under det familjepolitiska temat genom att arbetet är ett dominant projekt. De stora politiska partierna, Socialdemokraterna och Moderaterna, framhäver båda tolkningar av livspusslet som innebär ett fortsatt fokus på hög arbetsbelastning och karriär i kombination med barn. Utmanare finns, både i form av familjeivrare och i form av förespråkare för arbetsdelning för att minska stress och antalet arbetade timmar per person.<sup>100</sup> Men det är också troligt att en mer individualistisk diskursordning kring arbetet (i kombination med en långvarigt hög arbetslöshet) påverkar samtalet i riktning mot ett stort fokus på de moraliska aspekterna av arbetslöshet. Finns det inget strukturellt eller samhällsligt perspektiv att tolka problemen genom kan det hamna på den enskilde i form av ett fördömande om varför man är arbetslös. I förlängningen påverkar detta den sociokulturella praktiken genom en politik med färre utbildningsinslag och fler coaching- och lyft-dig-självi-kragen-insatser.

## Framtida studier

Det finns flera frågor som berörs i uppsatsen men som av avgränsningsskäl lämnas obesvarade. I analysavsnittet Manlighet i förändring framträder en intressant diskussion om manlighet och en förändrad mansidentitet. Där görs en analys av frågorna utifrån ett livspusselperspektiv, men här finns mycket kvar att utforska. Hur speglas exempelvis pappor i media och hur förändras det över tid? I samma analysavsnitt uppmärksammar jag att artikelserier, eller redaktionella teman, såsom ”Velourpappa 2010”. Här sätts artiklar ihop till större berättelser om samtiden och om företeelser som tidningarna finner intressanta. Det skulle vara intressant att titta närmare på ett

<sup>99</sup> U Enokson, *Livspusslet: tid som välfärdsfaktor*, Växjö University Press, Växjö, 2009, s. 146.

<sup>100</sup> Se E Claeson, *Sluta politisera den lilla världen*, SvD, 110103, hämtad 120315, <[http://www.svd.se/opinion/ledarsidan/sluta-politisera-den-lilla-varlden\\_5842887.svd](http://www.svd.se/opinion/ledarsidan/sluta-politisera-den-lilla-varlden_5842887.svd)> och A Lillemets, *Dela på jobben grönare än rut*, SvD, 110518, hämtad 120315, <[http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/dela-pa-jobben-gronare-an-rut\\_6175445.svd](http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/dela-pa-jobben-gronare-an-rut_6175445.svd)>

helt tema för att undersöka vilka perspektiv som belyses och vilken balansen är mellan olika berättelser, vilka som får störst utrymme och vilka som utelämnas.

Som jag nämner i empiriavsnittet skulle det vara intressant att genomföra en studie som fokuserade på förändringar i hur livspusslet används över tid. Exempelvis genom att kombinera en kvalitativ analys av artiklarnas innehåll med en översikt över hur ofta begreppet förekommer. Det skulle kunna ge en bild av hur användningen har spritts och utvecklas samt bidra med intressanta iakttagelser inför framtiden.

## Referenser

### Litteratur

- G Bergström & K Boréus, *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, Studentlitteratur, Lund, 2000.
- L Björnstad, J Blockert & J K Larsson, *Från könsmakt till livspussel*, Södertörns högskola, Stockholm, 2007.
- D Chambers *Representing the Family*, SAGE, London, 2001.
- U Enokson, *Livspusslet: tid som välfärdsfaktor*, Växjö University Press, Växjö, 2009.
- N Fairclough, *Discourse and Social Change*, Polity, Cambridge, 1992.
- N Fairclough, *Media Discourse*, Edward Arnold, London, 1995.
- A Giddens, *Modernitet och självidentitet: självet och samhället i den senmoderna epoken*, Daidalos, Göteborg, 1997.
- G Meikle & S Young, *Media Convergence: networked digital media in everyday life*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2012.
- T A van Dijk, *Racism in the press*, Routledge, London, 1991.
- M Winther Jørgensen & L Phillips, *Diskursanalys som teori och metod*, Studentlitteratur, Lund, 2000.

### Internetkällor

- TCO, *Livspusslet*, hämtad 120318, <[http://www.tco.se/Templates/Page2\\_\\_\\_\\_710.aspx](http://www.tco.se/Templates/Page2____710.aspx)>
- Livspussel, *Tillbandahållna tjänster*, hämtad 120318 <<http://livspussel.com/page.php?pid=9>>
- Språkrådet, *Nyordslista 2007*, <[http://www.sprakradet.se/servlet/GetDoc?meta\\_id=2587](http://www.sprakradet.se/servlet/GetDoc?meta_id=2587)>
- Stockholms Universitet, *Brist på jämställdhet i hushållsarbetet bidrar till att kvinnor mår sämre än män*, hämtad 120520, <<http://www.su.se/om-oss/press-media-nyheter/pressrum/brist-pa-jamstalldhet-i-hushallsarbetet-bidrar-till-att-kvinnor-mar-samre-an-man-1.7095>>

### Artiklar

- A Bodin, *Det måste finnas något som skaver*, DN, 110227, hämtad 120315, <<http://www.dn.se/livsstil/intervjuer/det-maste-finnas-nat-som-skaver>>
- A Bolling, ”Risk att S står inför ökenvandring”, DN, 101112, hämtad 120315, <<http://www.dn.se/nyheter/politik/risk-att-s-star-infor-okenvandring>>
- A Heberlein, *Därför vill vi bora om relationer som spricker*, DN, 110909, hämtad 120315, <<http://www.dn.se/kultur-noje/debatt-essa/ann-heberlein-darfor-vill-vi-hora-om-relationer-som-spricker>>
- A Kinberg Batra, *Moderat familjepolitik vill lösa livspussel*, SvD, 090903, hämtad 120315, <[http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/moderat-familjepolitik-vill-losa-livspussel\\_3462855.svd](http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/moderat-familjepolitik-vill-losa-livspussel_3462855.svd)>

- A Laestadius Larsson, *Jag har lösningen på livspusslet*, SvD, 091105, hämtad 120315  
<[http://www.svd.se/nyheter/inrikes/jag-har-losningen-pa-livspusslet\\_3758451.svd](http://www.svd.se/nyheter/inrikes/jag-har-losningen-pa-livspusslet_3758451.svd)>
- A Lillemets, *Dela på jobben grönare än rut*, SvD, 110518, hämtad 120315,  
<[http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/dela-pa-jobben-gronare-an-rut\\_6175445.svd](http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/dela-pa-jobben-gronare-an-rut_6175445.svd)>
- A Sundqvist, *När stormen lagt sig*, DN, 090612, hämtad 120315,  
<<http://www.dn.se/kultur-noje/musik/nar-stormen-lagt-sig>>
- A Swärd, *Matade med apokalypsen sedan dagis*, SvD, 111016, hämtad 120315,  
<[http://www.svd.se/kultur/understrecket/matade-med-apokalypsen-sedan-dagis\\_6553209.svd](http://www.svd.se/kultur/understrecket/matade-med-apokalypsen-sedan-dagis_6553209.svd)>
- B Andersson, *Svensk flexibilitet i topp*, DN, 110330, hämtad 120315,  
<<http://www.dn.se/ekonomi/svensk-flexibilitet-i-topp>>
- B Hedvall, *Förolämpa inte folket*, DN, 090922, hämtad 120315,  
<<http://www.dn.se/ledare/signerat/kultur-forolampa-inte-folket>>
- B Wiman, *Behövs det verkligen böcker på biblioteket?*, DN, 101219, hämtad 120315,  
<<http://www.dn.se/kultur-noje/kronikor/bjorn-wiman-behovs-det-verkligen-bocker-pa-biblioteket>>
- C Jacobsson, *Med barnen på jobbet*, DN, 101103, hämtad 120315,  
<<http://www.dn.se/ekonomi/med-barnen-pa-jobbet>>
- E Claeson, *Sluta politisera den lilla världen*, SvD, 110103, hämtad 120315,  
<[http://www.svd.se/opinion/ledarsidan/sluta-politisera-den-lilla-varlden\\_5842887.svd](http://www.svd.se/opinion/ledarsidan/sluta-politisera-den-lilla-varlden_5842887.svd)>
- F Mellgren, *FP:s baby satt på undantag*, SvD, 100312, hämtad 120315,  
<[http://www.svd.se/nyheter/inrikes/politik/valet2010/fps-baby-satt-pa-undantag\\_4411737.svd](http://www.svd.se/nyheter/inrikes/politik/valet2010/fps-baby-satt-pa-undantag_4411737.svd)>
- F Söderling, *SF gör filmer på oskrivna böcker*, DN, 100212, hämtad 120315,  
<<http://www.dn.se/kultur-noje/film-tv/sf-gor-filmer-pa-oskrivna-bocker>>
- G Andersson & P Ankersjö, *C: Rut bättre än butler*, DN, 100816, hämtad 120315,  
<<http://www.dn.se/debatt/c-rut-battre-an-butler>>
- H Mellin, *Från bönor till babes*, DN, 101213, hämtad 120315,  
<<http://www.dn.se/pa-stan/mer-pa-stan/fran-bonor-till-babes>>
- H Rosén, *Fler skolbänkar i omstridd S-budget*, DN, 111004, hämtad 120315,  
<<http://www.dn.se/nyheter/politik/s-vill-satta-fler-i-skolbanken>>
- I Hedström, *I Paris slipper man inredningshetsen*, DN, 110404, hämtad 120315,  
<<http://www.dn.se/nyheter/sverige/i-paris-slipper-man-inredningshetsen>>
- J Liljestränd, *Mjuka män gör saker tillsammans*, DN, 101122, hämtad 120315,  
<<http://www.dn.se/kultur-noje/mjuka-man-gor-saker-tillsammans>>
- K E Ekman, *Vänsterns arena går åt höger*, DN, 090713, hämtad 120315,  
<<http://www.dn.se/kultur-noje/debatt-essa/kajsa-ekis-ekman-vansterns-arena-gar-at-hoger>>
- K Lundell, *Obekväma sanningar om kött*, SvD, 110909, hämtad 120315,  
<[http://www.svd.se/kultur/tv/obekvama-sanningar-om-kott\\_6456678.svd](http://www.svd.se/kultur/tv/obekvama-sanningar-om-kott_6456678.svd)>
- L Jällhage, *Utbildning på nätet lockar många till högre studier*, DN, 090902, hämtad 120315,  
<<http://www.dn.se/nyheter/sverige/utbildning-pa-natet-lockar-manga-till-hogre-studier>>

- L Larsson, *S vill satsa för längre arbetsliv*, DN, 111024, hämtad 120315,  
<<http://www.dn.se/nyheter/sverige/s-vill-satsa-for-langre-arbetsliv>>
- L Ringdahl, *Aktivist*, SvD, 090604, hämtad 120315,  
<[http://www.svd.se/kultur/aktivist\\_3005199.svd](http://www.svd.se/kultur/aktivist_3005199.svd)>
- Ledare, *Krisens vinnare*, DN, 100527, hämtad 120315,  
<<http://www.dn.se/ledare/huvudledare/krisens-vinnare>>
- M Bergman, *5 vardagsrecept för hela familjen*, SvD, 101117, hämtad 120315,  
<[http://www.svd.se/mat-och-vin/recept/5-vardagsrecept-for-hela-familjen\\_5686793.svd](http://www.svd.se/mat-och-vin/recept/5-vardagsrecept-for-hela-familjen_5686793.svd)>
- M Ludvigsson, *Låt inte politikerna möblera våra liv*, SvD, 110920, hämtad 120315,  
<[http://www.svd.se/opinion/ledarsidan/lat-inte-politikerna-moblera-vara-liv\\_6482596.svd](http://www.svd.se/opinion/ledarsidan/lat-inte-politikerna-moblera-vara-liv_6482596.svd)>
- M Sveland, *Dagens stjärngossar borde bråka mer*, DN,  
<<http://www.dn.se/kultur-noje/dagens-stjarngossar-borde-braka-mer1>>
- M Åkerman, *"De breda penseldragens tal"*, SvD, 110326, hämtad 120315,  
<[http://www.svd.se/nyheter/inrikes/statsvetare-om-hakan-juholts-tal\\_6041937.svd](http://www.svd.se/nyheter/inrikes/statsvetare-om-hakan-juholts-tal_6041937.svd)>
- N Järvklo, *Goda män de nya rebellerna*, DN, 101216, hämtad 120315,  
<<http://www.dn.se/kultur-noje/debatt-essa/niclas-jarvklo-goda-man-de-nya-rebellerna>>
- N Wennö, *Mamma Mia trivs bäst på skuggsidan*, DN, 100415, hämtad 120315,  
<<http://www.dn.se/pa-stan/scen/mamma-mia-trivs-bast-pa-skuggsidan->>
- O Linton, *Var är valfriheten inom borgerlig familjepolitik?*, SvD, 090901, hämtad 120315,  
<[http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/var-ar-valfriheten-inom-borgerlig-familjepolitik\\_3446585.svd](http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/var-ar-valfriheten-inom-borgerlig-familjepolitik_3446585.svd)>
- O Nilsson, *Oro för stagnation bland borgerliga*, DN, 110225, hämtad 120315,  
<<http://www.dn.se/nyheter/politik/oro-for-stagnation-bland-borgerliga>>
- P Ahlin, *Damligan i basket rena barnleken*, DN, 101028, hämtad 120315,  
<<http://www.dn.se/sport/damligan-i-basket-rena-barnleken>>
- P Hansen, *Ordsmeder som förvränger synen*, DN, 090709, hämtad 120315,  
<<http://www.dn.se/mobildnse/specialer/ordsmeder-som-forvranger-synen---paul-hansen>>
- P Letmark, *Män är väl inga lealösa mähän*, DN, 100426, hämtad 120518,  
<<http://www.dn.se/insidan/insidan-hem/man-ar-val-inga-lealosa-mahan>>
- P Letmark, *Ni ska inte föda eller amma – men ni är viktiga*, DN, 100428, hämtad 120315,  
<<http://www.dn.se/insidan/insidan-hem/ni-ska-inte-foda-eller-amma--men-ni-ar-viktiga->>
- P Wallberg & O Nilsson, *S-budget med ändrade rut-avdrag*, DN, 111003, hämtad 120315,  
<<http://www.dn.se/nyheter/politik/s-budget-med-andrade-rut-avdrag>>
- S Eklund, *Livet som ett plockepinn*, SvD, 100316, hämtad 120315,  
<[http://www.svd.se/kultur/litteratur/livet-som-ett-plockepinn\\_4429271.svd](http://www.svd.se/kultur/litteratur/livet-som-ett-plockepinn_4429271.svd)>
- S Nordh, P Hellberg & A-K Eklund, *TCO och TCO-förbunden är politiskt obundna*, DN, 100928, hämtad 120315, <<http://www.dn.se/debatt/tco-och-tco-forbunden-ar-partipolitiskt-obundna>>
- S Rayman, *Att lära som man lever*, SvD, 100304, hämtad 120315,  
<[http://www.svd.se/opinion/ledarsidan/att-lara-som-man-lever\\_4370435.svd](http://www.svd.se/opinion/ledarsidan/att-lara-som-man-lever_4370435.svd)>
- S Rayman, *Vänsterdebattörernas förklaring håltar*, SvD, 110422, hämtad 120315,

<[http://www.svd.se/opinion/ledarsidan/vansterdebattorernas-forklaring-haltar\\_6110889.svd](http://www.svd.se/opinion/ledarsidan/vansterdebattorernas-forklaring-haltar_6110889.svd)>

T Lerner, *Att dela lika provocerar fortfarande*, DN, 100429, hämtad 120518,

<<http://www.dn.se/insidan/insidan-hem/att-dela-lika-provocerar-fortfarande>>

T Lerner, *Jacob skulle aldrig kunna överge Thea*, DN, 100504, hämtad 120518,

<<http://www.dn.se/insidan/insidan-hem/jacob-skulle-aldrig-kunna-overge-thea>>

T Lerner, *Minnen av en tyst mamma*, DN, 110411, hämtad 120315,

<<http://www.dn.se/insidan/insidan-hem/minnen-av-en-tyst-mamma>>

TI, *Bodström petas ur justitietskottet*, DN, 101008, hämtad 120315,

<<http://www.dn.se/nyheter/sverige/bodstrom-petas-ur-justitietskottet>>

TI, *S accepterar skattesänkningar*, SvD, 111005, hämtad 120315,

<[http://www.svd.se/naringsliv/s-accepterar-skattesankningar\\_6525614.svd](http://www.svd.se/naringsliv/s-accepterar-skattesankningar_6525614.svd)>

U Bjereld & M Demker, *Svensk politik får inte begränsas till köksborden*, DN, 110410, hämtad 120315,

<<http://www.dn.se/debatt/svensk-politik-far-inte-bara-begransas-till-koksborden>>

U By, *Livscoachen: Jag är tveksam till begreppet livspussel*, DN, 110116, hämtad 120315

<<http://www.dn.se/livsstil/halsa/livscoachen-jag-ar-tveksam-till-begreppet-livspussel>>

U Friberg, *Teaterchefen som feodalherre*, DN, 110301, hämtad 120315,

<<http://www.dn.se/kultur-noje/scen/teaterchefen-som-feodalherre>>

Y Johansson, *KD vrider jämställdheten bakåt*, SvD, 100906, hämtad 120315,

<[http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/ylva-johansson-kd-vrider-jamstalldheten-bakat\\_5263633.svd](http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/ylva-johansson-kd-vrider-jamstalldheten-bakat_5263633.svd)>

Å Bolmstedt, *Parterapi kan förstärka könsrollerna*, DN, 090921, hämtad 120315,

<<http://www.dn.se/insidan/insidan-hem/parterapi-kan-forstarka-konsrollerna>>